

TREATMENT OF PRISONERS OF WAR AND PERSONS HORS DE COMBAT IN THE CONTEXT OF THE ARMED ATTACK BY THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE

24 FEBRUARY 2022 – 23 FEBRUARY 2023

24 March 2023

UNITED NATIONS
HUMAN RIGHTS
OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER

Ukraine

RAPORT O
TRAKTOWANIE JEŃCÓW WOJENNYCH
I OSÓB WALCZĄCYCH W
KONTEKST ZBROJNEGO ATAKU
PRZEZ FEDERACJĘ ROSYJSKĄ
PRZECIWKO UKRAINIE

24 LUTEGO 2022 DO 23 LUTEGO 2023

24 marca 2023 r

ZAWARTOŚĆ

I.	STRESZCZENIE	3
II.	M ETODOLOGIA	6
III.	KONTEKST I RAMY PRAWNE	7
IV.	TRAKTOWANIE JEŃCÓW WOJENNYCH W RĘKACH F EDERACJI ROSYJSKIEJ	9
A.	Zdobycie i ewakuacja	9
	Wykonania sumaryczne	9
	Tortury lub inne formy złego traktowania	10
	Kradzież mienia	11
	Ekspozycja na ciekawość opinii publicznej	11
	Warunki ewakuacji	11
B.	Internowanie jeńców wojennych	12
	Warunki internowania	13
	Tortury lub inne formy znęcania się, w tym przemoc seksualna, podczas internowania	17
	Zabijanie i okaleczanie jeńców wojennych w kolonii karnej koło Oleniwiki	20
	Tortury lub inne formy złego traktowania, w tym przemoc seksualna, wobec internowanych jeńców wojennych	21
C.	Procesy jeńców wojennych	22
D.	Warunki zwolnienia i repatriacji	23
V.	POSTĘPOWANIE Z JEŃCAMI W RĘKACH UKRAINY	25
A.	Zdobycie i ewakuacja	25
	Wykonania sumaryczne	25
	Tortury lub inne formy złego traktowania	26
	Kradzież mienia	28
	Ekspozycja na ciekawość opinii publicznej	28
	Warunki ewakuacji	29
B.	Internowanie jeńców wojennych	29
C.	Procesy jeńców wojennych	33
VI.	WNIOSKI I ZALECENIA	35

I. Streszczenie wykonawcze

1. Niniejszy raport Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka (OHCHR) koncentruje się na traktowaniu jeńców wojennych przez strony międzynarodowego konfliktu zbrojnego od rozpoczęcia zakrojonej na szeroką skalę napaści zbrojnej Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w dniu 24 lutego 2022 r. Raport obejmuje okres od 24 lutego 2022 r. do 23 lutego 2023 r. i opiera się na ustaleniach Misji Monitorującej Prawa Człowieka na Ukrainie.¹ Bada naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego (MPH) i międzynarodowego prawa praw człowieka (IHRL) w odniesieniu do traktowania jeńców wojennych na wszystkich etapach niewoli – od ich schwytania po internowanie i repatriację. W raporcie opisano również obawy związane z MPH i MPHRL w związku z ściganiem karnym jeńców wojennych. Wydając zalecenia zarówno Ukrainie, jak i Federacji Rosyjskiej, OHCHR dąży do wzmocnienia ochrony jeńców wojennych i poprawy warunków ich internowania, niezależnie od ich przynależności, a także do pociągnięcia do odpowiedzialności wszystkich sprawców naruszeń praw jeńców wojennych.
2. Trwający atak zbrojny Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, z naruszeniem Karty Narodów Zjednoczonych i prawa międzynarodowego, doprowadził do wielu naruszeń MPH i MPHRL. Od 24 lutego 2022 r. strony międzynarodowego konfliktu zbrojnego pojechały dużą liczbę członków sił zbrojnych i innych walczących. Poprzez dokumentowanie i kontrolę krzyżową poszczególnych przypadków OHCHR zidentyfikował wzorce naruszeń MPH i MPHRL w odniesieniu do traktowania jeńców wojennych przez Federację Rosyjską² i Ukrainę.³ oraz Wiele udokumentowanych naruszeń stanowi poważne naruszenie MPH, jak również poważne naruszenie MPH, a zatem może stanowić zbrodnię wojenną.
3. Rząd Ukrainy zapewnił OHCHR pełny i poufny dostęp do jeńców wojennych w oficjalnych miejscach internowania, co OHCHR uznaje za wielki sukces. Ponadto Państwowa Służba Więzienna i Biuro Prokuratora Generalnego aktywnie współpracowały z OHCHR w związku ze zgłaszanymi obawami dotyczącymi traktowania jeńców wojennych. OHCHR nie uzyskał dostępu do jeńców wojennych internowanych przez Federację Rosyjską pomimo wielokrotnych próśb. Pewnego razu, 19 sierpnia 2022 r., OHCHR otrzymał pozwolenie na spotkanie z grupą 13 ukraińskich jeńców wojennych internowanych w areszcie śledczym (SIZO) w Ługańsku. OHCHR nie miał jednak pozwolenia na przeprowadzanie poufnych wywiadów.

---

¹HRMMU została wysłana 14 marca 2014 r. na wniosek rządu Ukrainy w celu monitorowania i raportowania sytuacji w zakresie praw człowieka w całym kraju oraz proponowania rządowi i innym podmiotom zaleceń dotyczących łamania praw człowieka i obaw.

²OHCHR odnosi się do rosyjskich sił zbrojnych jako obejmujących wszystkie podmioty walczące w imieniu Federacji Rosyjskiej, w tym Siły Zbrojne i Siły Gwardii Narodowej Federacji Rosyjskiej, a także stowarzyszone ugrupowania zbrojne byłych samozwańczych „republik” i wojskowych Grupy Wagnera i wykonawców usług bezpieczeństwa, którzy znajdują się pod ogólną kontrolą Federacji Rosyjskiej. W niektórych przypadkach OHCHR wskazuje konkretnych aktorów walczących w imieniu Federacji Rosyjskiej, aby zidentyfikować osoby odpowiedzialne za naruszenia lub podkreślić różnice w traktowaniu jeńców wojennych. W ten sam sposób OHCHR odnosi się do rosyjskich jeńców wojennych w odniesieniu do wszystkich jednostek z wyżej wymienionych sił, które wpadły w ręce strony wojującej, niezależnie od ich narodowości.

³OHCHR odnosi się do ukraińskich sił zbrojnych jako obejmujących wszystkie podmioty walczące w imieniu Ukrainy, a mianowicie Siły Zbrojne Ukrainy (w tym jednostki Obrony Terytorialnej), Gwardię Narodową Ukrainy i Państwową Straż Graniczną Ukrainy, oba podlegające Ministerstwu Wewnętrznych, niektórych jednostek Służby Bezpieczeństwa Ukrainy (SBU), Policji Państwowej i innych organów ścigania bezpośrednio zaangażowanych w działania wojenne, a także członków zorganizowanych ruchów oporu. W niektórych przypadkach OHCHR wskazuje konkretnych aktorów walczących w imieniu Ukrainy, aby zidentyfikować osoby odpowiedzialne za naruszenia lub podkreślić różnice w traktowaniu jeńców wojennych. OHCHR odnosi się do ukraińskich jeńców wojennych w odniesieniu do wszystkich osób z wyżej wymienionych sił, które wpadły w ręce strony wojującej, niezależnie od ich narodowości.

-
4. Raport opiera się na tych konkretnych przypadkach, które OHCHR był w stanie udokumentować. Na liczbę przypadków i zakres naruszeń istotny wpływ ma poziom i rodzaj dostępu do aresztów śledczych i jeńców wojennych. Nie należy ze sobą porównywać odpowiednich części niniejszego raportu oraz numerów i szczegółów spraw .
  5. W odniesieniu do traktowania jeńców wojennych znajdujących się pod władzą Federacji Rosyjskiej, OHCHR udokumentował rażące naruszenia MPH oraz poważne naruszenia MPH, które mogą stanowić zbrodnie wojenne w momencie schwytania i bezpośrednio po nim. Obejmują one doraźne egzekucje 15 jeńców wojennych, użycie jeńców wojennych jako żywych tarcz, śmierć dwóch rannych jeńców wojennych z powodu braku opieki medycznej oraz tortury lub inne formy złego traktowania w celu wydobywania informacji. OHCHR udokumentował również powszechną praktykę grabieży mienia jeńców wojennych i ewakuacji w nieludzkich warunkach, np. w przepełnionych pojazdach ze związanymi rękami i zasłoniętymi oczami, bez dostępu do wody i toalet.
  6. Spośród 203 ukraińskich jeńców wojennych, z którymi rozmawiał OHCHR, 136 wpadło w ręce Federacji Rosyjskiej po wynegocjowaniu ich kapitulacji przez walczące siły. OHCHR nie udokumentował znaczących naruszeń MPH lub MPHRL podczas pojmania ukraińskich żołnierzy, których przekazanie było negocjowane. Wyżsi oficerowie i pewnego razu międzynarodowi obserwatorzy byli obecni podczas negocjowanych kapitulacji dużych grup ukraińskich żołnierzy, zwłaszcza w Mariupolu. Przyczyniło się to do ochrony jeńców na miejscu i zmniejszyło ryzyko tortur lub innego złego traktowania po schwytaniu.
  7. OHCHR zidentyfikował 48 miejsc internowania jeńców wojennych zarówno w Federacji Rosyjskiej, jak i na okupowanych przez Rosję terenach Ukrainy. Ponad 75 proc. jeńców wojennych, z którymi rozmawiał OHCHR, było internowanych czasowo lub przez cały okres niewoli w jednostkach penitencjarnych, z naruszeniem wynikającego z MPH zobowiązania, że nie można ich przetrzymywać w zamknięciu. Naruszenia MPH i MPH udokumentowane w 32 z tych miejsc dotyczyły tragicznych warunków internowania (kwatery, wyżywienie, higiena i opieka medyczna), odmowy komunikacji ze światem zewnętrznym dotyczącej zarówno jeńców wojennych, jak i ich bliskich, tortur lub innego złego traktowania, przymusowej pracy z naruszeniem zasad MPH oraz brak dostępu niezależnych obserwatorów. W większości miejsc internowania naruszenia były powszechne i uporczywe. OHCHR udokumentował pięć przypadków, w których jeńcy-mężczyźni zmarli w wyniku tortur lub innego złego traktowania, oraz cztery przypadki, w których jeńcy zmarli z powodu braku opieki medycznej podczas internowania.
  8. Na podstawie indywidualnych wywiadów z 24 jeńcami wojennymi OHCHR stwierdził, że jeńce wojenne w rękach Federacji Rosyjskiej były traktowane inaczej niż jeńcy płci męskiej. Kobiety były internowane oddzielnie od mężczyzn i na ogół były poddawane mniejszej przemocy fizycznej, zwłaszcza w najcięższych formach, oraz miały lepsze warunki podczas ewakuacji i przeniesień między miejscami internowania. Jednak w 17 przypadkach jeńce wojenne internowane w aresztach śledczych i zakładach karnych w Doniecku lub w Federacji Rosyjskiej były bite, rażone prądem, zmuszane do nagości, przeszukiwania jam i groźby przemocy seksualnej. Jeńcom wojennym, z którymi rozmawiał OHCHR, nie zapewniono również dostępu do usług w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego.
  9. Na okupowanym przez Rosję terytorium Doniecka OHCHR udokumentował jedenaście przypadków ścigania karnego ukraińskich jeńców wojennych za zwykły udział w działaniach wojennych. OHCHR udokumentował również stosowanie tortur lub innego złego traktowania w celu wydobywania zeznań i zeznań; odmowa prawa do procesu przez prawidłowo ukonstytuowany, niezawisły i bezstronny sąd; oraz naruszenia prawa do posiadania obrońcy prawnego z własnego wyboru.
  10. W odniesieniu do traktowania jeńców wojennych znajdujących się pod władzą Ukrainy, OHCHR udokumentował również przypadki doraźnych egzekucji co najmniej 25 rosyjskich jeńców wojennych po schwytaniu na podstawie informacji zebranych z otwartych źródeł, wizytacji na miejscu i wywiadów ze świadkami. Takie przypadki stanowią rażące naruszenia MPH i poważne naruszenia MPH, które mogą stanowić zbrodnie wojenne.

-
11. OHCHR udokumentował również przypadki tortur lub innych form złego traktowania 113 jeńców wojennych, z których wiele obejmowało bicie, kopanie lub, w mniejszym stopniu, dźganie nożem. Miały one miejsce na różnych etapach niewoli, ale przede wszystkim podczas pojmania, pierwszych przesłuchań czy ewakuacji do miejsc internowania. Wielu jeńców zgłaszało złe i często upokarzające warunki ewakuacji do obozów przejściowych i stałych miejsc internowania, zwłaszcza pakowanie ich do przepełnionych pojazdów, często półnago, ze związanymi z tyłu rękami.
  12. OHCHR udokumentował przypadki nieodpowiednich warunków internowania w 8 z 31 ośrodków tranzytowych i stałych prowadzonych przez Rząd Ukrainy. Udokumentowano również przypadki tortur i złego traktowania, w tym tak zwanego „pobicia na powitanie”, w kolonii karnej w Dnieprze od marca do maja 2022 r.
  13. OHCHR z zadowoleniem przyjmuje utworzenie przez Ukrainę obozu jenieckiego w obwodzie lwowskim, zgodnie z wymogami MPH dotyczącymi miejsc i warunków internowania oraz bezpieczeństwa jeńców wojennych. OHCHR ma jednak obawy dotyczące braku żywności, niskich temperatur w pomieszczeniach mieszkalnych i upokarzającego traktowania. OHCHR zauważa również, że znaczna liczba jeńców wojennych pozostaje internowana w zakładach penitencjarnych, co stanowi naruszenie wynikającego z MPH zobowiązania, zgodnie z którym nie można ich przetrzymywać w zamknięciu.
  14. OHCHR zidentyfikował wzorce naruszeń związanych z postępowaniami karnymi prowadzonymi przez władze ukraińskie przeciwko jeńcom wojennym z grup zbrojnych powiązanych z Rosją. Obejmują one ściganie za czyny stanowiące zwykły udział w działaniach zbrojnych, a także naruszenia prawa do rzetelnego procesu sądowego, w szczególności gwarancji przygotowania obrony i obrońcy z własnego wyboru, wykorzystywanie zeznań uzyskanych z obietnicą szybkiego zwolnienia podczas Wymiana jeńców wojennych i przyspieszone procesy przed sądami, którym może brakować bezstronności.

II. Metodologia

15. Niniejszy raport opiera się na informacjach zebranych przez OHCHR podczas 50 wizyt na miejscu oraz wywiadów z 432 jeńcami wojennymi (407 mężczyznami i 25 kobietami), ich krewnymi i cywilami, którzy byli przetrzymywani w tym samym miejscu co jeńcy wojenni. OHCHR miał zapewniony poufny dostęp do jeńców wojennych internowanych przez Ukrainę i mógł przeprowadzać wywiady w miejscach internowania. Jeńcom znajdującym się w rękach Federacji Rosyjskiej nie udzielono poufnego dostępu.⁴OHCHR przeprowadził wywiady z ukraińskimi jeńcami wojennymi po ich zwolnieniu i powrocie na terytorium kontrolowane przez rząd.
16. Informacje uzyskane podczas wywiadów zostały zweryfikowane i potwierdzone przez obserwacje na miejscu w miejscach internowania, dane geograficzne, oficjalne rejestry, informacje z otwartego źródła, dokumenty sądowe i inne istotne materiały ocenione jako wiarygodne i wiarygodne. Tam, gdzie OHCHR nie był w stanie potwierdzić informacji od świadków lub innych źródeł, doszedł do wniosków, porównując informacje z zestawami podobnych zarzutów, które dały podstawę do uzasadnionych wzorców konsekwentnego postępowania.
17. Ustalenia są uwzględniane w raporcie, jeżeli spełniają kryterium „uzasadnionych podstaw, by sądzić”, to znaczy, gdy na podstawie zbioru zweryfikowanych informacji przeciętnie ostrożny obserwator miałby uzasadnione podstawy, by sądzić, że fakty miały miejsce zgodnie z opisem, oraz gdy wyciągnięte zostaną wnioski, że fakty te spełniają wszystkie znamiona naruszenia.
18. Informacje zawarte w tym raporcie są wykorzystywane za pełną i świadomą zgodą wszystkich źródeł co do ich wykorzystania. Na wszystkich etapach OHCHR ściśle przestrzegał zasady „nie szkodzić” i podejmował wszelkie odpowiednie środki, aby zapobiec ponownej traumie i chronić osoby, które pozostają w niewoli.
19. OHCHR udostępnił projekt raportu zainteresowanym państwom w celu uzyskania uwag dotyczących faktów, zgodnie ze zwykłą praktyką.

---

⁴Pewnego razu OHCHR uzyskał dostęp do miejsca internowania w mieście Ługańsk i spotkał się z grupą jeńców wraz z lokalnymi funkcjonariuszami okupacyjnymi. OHCHR nie był jednak w stanie przeprowadzić poufnych rozmów.

III. Kontekst i ramy prawne

20. 24 lutego 2022 r. Federacja Rosyjska przeprowadziła zakrojony na szeroką skalę atak zbrojny na Ukrainę, obejmujący naloty w całym kraju i inwazję lądową w dziesięciu obwodach: kijowskim, czernihowskim, donieckim, charkowskim, chersońskim, ługańskim, mikołajowskim, sumskim, zaporoskim i żytomierskim.⁵ Atak był wspierany przez grupy zbrojne powiązane z Rosją.⁶ Wtargnięcie oznaczało destrukcyjny nowy rozdział w trwającym od 2014 roku konflikcie na Ukrainie i spowodowało gwałtowny wzrost liczby ofiar wśród ludności cywilnej oraz zniszczeń obiektów cywilnych. Zarówno Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych, jak i Sekretarz Generalny wyrazili ubolewanie Agresją Rosji na Ukrainę, z naruszeniem Karty Narodów Zjednoczonych i prawa międzynarodowego.⁷
21. Atak zbrojny i działania wojenne doprowadziły do poważnego pogorszenia się sytuacji w zakresie praw człowieka w całym kraju. Międzynarodowy konflikt zbrojny doprowadził do wielu naruszeń praw człowieka, zarówno ludności cywilnej, jak i kombatanów, w tym prawa do życia, wolności i bezpieczeństwa osób. Intensywne działania wojenne spowodowały również pogorszenie szeregu praw ekonomicznych i socjalnych ludności cywilnej, w szczególności prawa do odpowiedniego poziomu życia, edukacji, zdrowia i mieszkania.
22. Zarówno Ukraina, jak i Federacja Rosyjska są związane traktatowym i zwyczajowym MPH, w tym czterema konwencjami genewskimi z 1949 r., I protokołem dodatkowym do konwencji genewskich z 1977 r. oraz IV konwencją haską z 1907 r. wraz z załączonymi do niej przepisami dotyczącymi praw i zwyczajów wojennych gruntów (przepisy haskie).
23. Ponadto IHRL nadal obowiązuje jednocześnie podczas konfliktu zbrojnego, a zobowiązania państw w zakresie praw człowieka mają zastosowanie eksterytorialnie we wszystkich okolicznościach, w których sprawują one jurysdykcję lub sprawują skuteczną kontrolę. Obejmuje to prawa niepodlegające uchyleniu, nawet w sytuacjach nadzwyczajnych, takie jak prawa do tego, by nie być poddawany arbitralnemu pozbawieniu życia,⁸ torturom lub innemu okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu,⁹ podstawowe gwarancje sprawiedliwego procesu¹⁰ oraz obowiązek zapewnienia odpowiedniego dostępu do wymiaru sprawiedliwości i środków odwoławczych dla ofiar.¹¹
24. Zgodnie z MPH członkowie regularnych sił zbrojnych Ukrainy i Federacji Rosyjskiej, a także członkowie innych formacji wchodzących w skład tych sił zbrojnych, którzy znaleźli się we władzy strony wojującej,

⁵Szczegółowe informacje na temat kontekstu zbrojnego ataku zob. OHCHR, Sytuacja praw człowieka na Ukrainie w kontekście zbrojnego ataku Federacji Rosyjskiej, 29 czerwca 2022 r., dostępne pod adresem: www.ohchr.org/en/documents/countryreports/sytuacja-prawa-czlowieka-ukraina-kontekst-atak-zbrojny-federacja-rosyjska; OHCHR, Zabójstwa ludności cywilnej: doraźne egzekucje i ataki na poszczególnych cywilów w obwodach kijowskim, czernihowskim i sumskim w kontekście Rosyjskiej na Ukrainę, grudzień 2022 r., dostępny pod adresem: www.ohchr.org/en/documents/country-reports/killings-civilians-summary-executions-and-attacks-individualcivilians, ust. 19-23.

⁶Grupy zbrojne (byłej) samozwańczej „Donieckiej Republiki Ludowej” i (byłej) samozwańczej „Ługańskiej Republiki Ludowej”.
⁷Patrz np. rezolucje Zgromadzenia Ogólnego A/RES/ES-11/1; A/RES/ES-11/4 i A/RES/ES-11/5 oraz

Oświadczenie Sekretarza Generalnego z dnia 24 lutego 2022 r., dostępne pod adresem:

<https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2022-02-24/statement-the-secretary-general-%E2%80%93-ukraine>

⁸Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, art. 3; Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych (ICCPR), art. 6 ust. 1; Komitet Praw Człowieka, Komentarz ogólny nr 36 (2018). Zobacz także Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (EKPC), art. 2, który zabrania umyślnego pozbawienia życia, z wyjątkiem wąskiego zestawu okoliczności. 16 września 2022 r. Federacja Rosyjska przestała być stroną EKPC.

⁹MPPOiP, art. 7.

¹⁰MPPOiP, art. 14.

¹¹Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, Podstawowe zasady i wytyczne dotyczące prawa do środka prawnego i zadośćuczynienia dla ofiar poważnych naruszeń międzynarodowego prawa dotyczącego praw człowieka i poważnych naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego, A/RES/60/147.

---

są w niniejszym raporcie uznawani za jeńców wojennych.¹² Traktowanie jeńców wojennych jest szczegółowo uregulowane w Trzeciej Konwencji Genewskiej dotyczącej traktowania jeńców wojennych oraz mającym zastosowanie zwyczajowym MPH, które obowiązuje zarówno Ukrainę, jak i Federację Rosyjską. Państwa mają fundamentalny obowiązek humanitarnego traktowania wszystkich znajdujących się pod ich władzą jeńców wojennych przez cały czas, od momentu ich schwytania do ich uwolnienia i repatriacji.

25. Niektóre naruszenia zasad mających zastosowanie do traktowania jeńców wojennych są uważane za poważne naruszenia Konwencji Genewskiej¹³ i zbrodnie wojenne zgodnie ze Statutem Rzymskim Międzynarodowego Trybunału Karnego (MTK).¹⁴ Należą do nich umyślne zabójstwa, tortury lub niehumanitarne traktowanie, umyślne spowodowanie wielkich cierpień lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub ciele, przemoc seksualna, zmuszenie jeńca wojennego do służby w siłach wrogiego Mocarstwa lub umyślne pozbawienie jeńca prawa do sprawiedliwego i normalnego testu.

---

¹²Artykuł 4 Trzeciej Konwencji Genewskiej uzupełniony artykułami 43 i 44 I Protokołu Dodatkowego wymienia kategorie osób, które będą uważane za jeńców wojennych, jeśli zostaną spełnione określone warunki.

¹³Artykuł 130 Trzeciej Konwencji Genewskiej; artykuł 85 ustęp 4 litera b) Protokołu dodatkowego I.

¹⁴Artykuł 8 ust. 2 lit. a) ppkt (i) i art. 8 ust. 2 lit. b) pkt xxii) Statutu Rzymskiego. Chociaż ani Ukraina, ani Federacja Rosyjska nie są stronami Statutu Rzymskiego, Ukraina przyjęła jurysdykcję Trybunału w odniesieniu do rzekomych zbrodni statutowych popełnionych na jej terytorium, zgodnie z art. 12(3). Ponadto w dniu 2 marca 2022 r. Prokurator MTK poinformował o wszczęciu śledztwa w sprawie sytuacji na Ukrainie na podstawie otrzymanych zgłoszeń. Zakres sytuacji obejmuje zarzuty popełnienia zbrodni wojennych, zbrodni przeciwko ludzkości lub ludobójstwa popełnionych na Ukrainie od 21 listopada 2013 r. (zob. <https://www.icc-cpi.int/ukraine>).

IV. Traktowanie jeńców wojennych w rękach Federacji Rosyjskiej

26. OHCHR przypomina, że Federacja Rosyjska odmówiła mu dostępu do odpowiednich obiektów. Poniższa analiza odzwierciedla zatem tylko przypadki i szczegóły, które można zweryfikować za pomocą innych środków. Analiza dostępnych informacji ujawnia wzorce, które są głęboko niepokojące.

A. Schwytnie i ewakuacja

27. Poprzez wywiady z 203 ukraińskimi jeńcami wojennymi (179 mężczyznami i 24 kobietami), którzy zostali zwolnieni, OHCHR udokumentował następujące naruszenia MPH i MPHRL przez rosyjskie siły zbrojne po ich schwytaniu i podczas ewakuacji: doraźne egzekucje, tortury lub inne formy złego traktowania, ewakuacja w niehumanitarnych warunkach życia, odmowa pomocy medycznej (czasami prowadząca do śmierci), odmowa dostępu do żywności i wody oraz grabież mienia.
28. Spośród rozmówców 136 ukraińskich jeńców wojennych (118 mężczyzn i 18 kobiet) wpadło w ręce Federacji Rosyjskiej po wynegocjowaniu ich kapitulacji przez dowódców sił walczących.¹⁵ Stwierdzili, że rosyjscy żołnierze w większości traktowali ich z szacunkiem w momencie kapitulacji, a oficerowie chronili ich przed próbami poniżania, grożenia czy bicia. Osoby potrzebujące opieki medycznej informowały, że była ona udzielana na miejscu przez rosyjski lub ukraiński personel medyczny, któremu pozwolono to zrobić. Jednak dziewięciu jeńców zgłosiło słowne upokorzenie i zastraszanie.

Egzekucje sumaryczne

29. Poprzez wywiady ze świadkami OHCHR udokumentował doraźne egzekucje 14 ukraińskich jeńców wojennych wkrótce po ich schwytaniu przez członków rosyjskich sił zbrojnych oraz wykonawców wojskowych i ochroniarzy Grupy Wagnera. Atakowanie osób wyłączonych z walki lub umyślne zabijanie jeńców wojennych jest uważane za poważne naruszenie Trzeciej Konwencji Genewskiej i Protokołu Dodatkowego I.¹⁶ Na przykład na początku kwietnia w Mariupolu rosyjscy żołnierze torturowali, a następnie dokonali egzekucji funkcjonariusza Gwardii Narodowej Ukrainy, gdy ten odmówił podać hasło do stacji radiowej używanej przez ukraińskie siły zbrojne. 26 czerwca kontrahenci wojskowi i ochroniarze Grupy Wagner schwytali sześciu ukraińskich żołnierzy i przewieźli ich do elektrowni Myronivskiyi w obwodzie donieckim na przesłuchanie. Jeden z wykonawców wojskowych i bezpieczeństwa zastrzelił więźnia po tym, jak oświadczył, że dobrowolnie wstąpił do ukraińskich sił zbrojnych po rozpoczęciu rosyjskiego ataku zbrojnego na Ukrainę. 11 września 2022 r. około 20 wykonawców wojskowych i ochroniarskich Grupy Wagner schwytowało dwóch rannych ukraińskich żołnierzy z 24. Oddzielnego Batalionu Szturmowego „Aidar” w pobliżu wsi Mikołajówka na południu Bachmutu w obwodzie donieckim. Wkrótce potem jeden z kontrahentów wojskowych i ochroniarzy Grupy Wagner dokonał egzekucji na jednym z tych jeńców wojennych, ponieważ jęczał z bólu z powodu ran. Strzelił mu trzy razy w klatkę piersiową i raz w głowę.
30. Ponadto OHCHR przeanalizował filmy szeroko rozpowszechnione w mediach społecznościowych w dniu 28 lipca 2022 r., które wydają się przedstawiać członka rosyjskich sił zbrojnych kopiącego głowę mężczyzny w mundurze

---

¹⁵Ci jeńcy wojenni to członkowie Gwardii Narodowej, którzy złożyli broń w Czarnobylskiej Elektrowni Jądrowej 24 lutego 2022 r., oraz żołnierze broniący Mariupola, którzy złożyli broń w Hucie Illich Steel and Iron Works w dniach 11-12 kwietnia 2022 r. Huta Azovstal w dniach 16-20 maja 2022 r.

¹⁶Trzecia Konwencja Genewska, art. 130; Protokół dodatkowy I, art. 41 i 85.

---

ukraińskich sił zbrojnych, odcinając mu jądra nożem uniwersalnym i rozstrzelując go. Chociaż OHCHR nie był w stanie ustalić tożsamości ofiary, incydent nie wygląda na zainscenizowany i w oczywisty sposób stanowiłby tortury, w tym przemoc seksualną i umyślne zabójstwo.

31. Doraźne egzekucje i ataki na jeńców wojennych i osoby wyłączone z walki są zabronione na mocy prawa międzynarodowego i jeśli są umyślne, stanowią zbrodnie wojenne. Państwa-strony konfliktu powinny podjąć wszelkie dostępne środki, aby zapobiegać takim czynom i karać je oraz zapewnić, że wszystkie odpowiedzialne podmioty zostaną pociągnięte do odpowiedzialności.

Tortury lub inne formy złego traktowania

– Jeśli będziesz krzyczeć, zastrzelę cię.

- Mężczyzna jeniec wspomina, jak kontrahenci wojskowi i ochroniarze grupy Wagnera grozili jemu i innym jeńcom, zanim zaczęli ich bić.

---

32. po schwytaniu ¹⁷różne formy tortur lub innego złego traktowania, w tym przemoc seksualną. ¹⁸Większość z nich wpadła w ręce Federacji Rosyjskiej podczas bitwy i nie została ciężko ranna. Jeńcy byli torturowani i maltretowani w celu wydobycia informacji o znaczeniu wojskowym lub jako forma kary. Zgłaszali, że byli bici pięściami, rękawicami taktycznymi knykciami, kolbami karabinów, łopatami, pałkami lub kijami; kopnięty; zasztyletowany, poddawani pozorowanym egzekucjom z użyciem broni palnej; narażony na wstrząsy elektryczne; uduszony; przetrzymywani w niskich temperaturach bez ubrania i zagrożeni okaleczeniem. Niektórzy z nich stracili zęby lub palce, mieli połamane żebra, palce lub nos lub cierpieli z powodu bólu przez dłuższy czas.
33. OHCHR udokumentował sześć przypadków torturowania ukraińskich jeńców wojennych w bazie lotniczej Melitopol, gdzie stacjonowały rosyjskie siły zbrojne. Kilku jeńców przetrzymywanych w budynku szkoły pilotów zostało poddanych długotrwałemu pobiciu i porażeniu prądem telefonem wojskowym TA-57 przez żołnierzy Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej. W dniu 9 maja 2022 r. jeńcy usłyszeli tortury innego jeńca ukraińskiego i zobaczyli ślady bicia na jego ciele po przywiezieniu go do pomieszczenia, w którym byli przetrzymywani. Wkrótce potem zmarł w wyniku odniesionych obrażeń.
34. OHCHR jest szczególnie zaniepokojony wykorzystaniem dwóch ukraińskich jeńców wojennych w operacji wojskowej. W dniu 7 lipca 2022 r. kontrahenci wojskowi i ochroniarze Grupy Wagner ubrani w ukraińskie mundury wykorzystali dwóch jeńców wojennych do zbliżenia się i zaatakowania pozycji ukraińskich w pobliżu Bachmutu w obwodzie donieckim. Ci, którzy zgłosili sprawę do OHCHR uważają, że podczas ataku zginęli jeńcy wojenni i prywatni kontrahenci wojskowi. Takie działanie stanowi naruszenie artykułu 23 Trzeciej Konwencji Genewskiej i artykułu 39 Protokołu dodatkowego I i może być równoznaczne ze zbrodnią wojenną.¹⁹

---

¹⁷Patrz ust. 28 powyżej. Jeńcy wojenni, których przekazanie zostało wynegocjowane przez strony, korzystali z wyższego poziomu ochrony po schwytaniu.

¹⁸Zakaz tortur i złego traktowania jest podstawową zasadą MPH i MPHRL, zarówno ius cogens, jak i opartych na traktatach. Zostało to określone w artykułach 13 i 130 Trzeciej Konwencji Genewskiej i opisane jako poważne naruszenie międzynarodowego prawa humanitarnego.

¹⁹Artykuł 23 stanowi, że „żaden jeniec wojenny nie może być w żadnym momencie wysłany ani przetrzymywany w rejonach, gdzie może być narażony na ogień strefy walk, ani też jego obecność nie może być wykorzystywana do uczynienia pewnych punktów lub rejonów nietykalnymi z działań wojennych”. Ponadto artykuł 13 zabrania i uważa za poważne naruszenie Konwencji wszelkie bezprawne działanie lub zaniechanie powodujące śmierć lub poważne zagrożenie dla zdrowia jeńca wojennego. Artykuł 8 ust. 2 lit. b) pkt xxiii

Grabież mienia

35. Spośród 203 jeńców ukraińskich, z którymi rozmawiał OHCHR, 122 (103 mężczyzn i 19 kobiet) zgłosiło grabież ich mienia przez rosyjskie siły zbrojne na różnych etapach, od momentu ich schwytania do przybycia do miejsc internowania. Najczęściej pieniądze, zegarki na rękę, biżuterię (w tym obrączki i symbole religijne), przybory toaletowe i lekarstwa do użytku osobistego zabierano z naruszeniem art. 18 III Konwencji Genewskiej. ²⁰ Jeńców zgłosiło grabież ich odzieży wojskowej, w wyniku czego niektórzy jeńcy cierpieli z powodu niskich temperatur lub braku odpowiedniego obuwia. OHCHR udokumentował również siedem przypadków, w których członkowie rosyjskich sił zbrojnych zajmowali karty bankowe jeńców wojennych i pobierali pieniądze z ich kont bankowych. ²¹

Wystawienie na publiczną ciekawość

36. OHCHR z niepokojem odnotowuje obfitość publicznie dostępnych w Internecie filmów wideo, które narażają ukraińskich jeńców wojennych na zastraszanie, poniżanie i publiczną ciekawość z naruszeniem MPH. ²² Jeńców pojawia się w tych filmach jako częściowo nadzy lub wyraźnie cierpiący i potrzebujący pomocy medycznej lub otrzymujący pomoc medyczną. Na niektórych filmach jeńcy są ustnie obrażani, zastraszani i zmuszani do przeprosin, dyskredytowania ich dowództwa, gloryfikowania rosyjskich sił zbrojnych, wykrzykiwania haseł lub słów gratulacyjnych do określonych jednostek wojskowych lub osób lub składania oświadczeń o odpowiednim traktowaniu w niewoli. Niektóre filmy zostały później wyemitowane w rosyjskiej telewizji.
37. W jednym przypadku dowódca, który poddał się wraz z synem rosyjskim siłom zbrojnym, został zmuszony do złożenia na wideo oświadczenia dyskredytującego ich dowództwo i opisującego ich traktowanie jako adekwatne, pod groźbą zastrzelenia syna. W innym przypadku kilku rosyjskich żołnierzy zmusiło dwóch rannych jeńców ukraińskich ze złamanymi nogami do czołgania się około 500-700 metrów do najbliższego rosyjskiego stanowiska wojskowego. Rosyjscy żołnierze kpili z jeńców i sfilmowali scenę, którą później opublikowali w Internecie.

Warunki ewakuacji

38. OHCHR udokumentował 19 przypadków ewakuacji jeńców ukraińskich w sposób i na warunkach sprzecznych z Trzecią Konwencją Genewską, która nakazuje przeprowadzenie ewakuacji jeńców wojennych w sposób humanitarny i w warunkach podobnych do tych, jakie mają siły Mocarstwa zatrzymującego podczas zmiany miejsca pobytu. ²³ Jeńcy relacjonowali, że zostali przeniesieni ze związanymi rękami i oczami

Statutu Rzymskiego definiuje jako zbrodnię wojenną akt wykorzystania obecności osoby cywilnej lub innej osoby podlegającej ochronie w celu uodpornienia określonych punktów, obszarów lub sił zbrojnych na działania wojenne.

²⁰ Art. 18 ust. 1 III Konwencji Genewskiej stanowi, że jeńcom wojennym nie wolno odbierać rzeczy osobistych i przedmiotów osobistego użytku. Obejmuje to przybory toaletowe, okulary, biżuterię, zegarki na rękę, książki, portfele, klucze, długopisy i papier, lekarstwa do użytku osobistego i przedmioty o znaczeniu religijnym. Zobacz także Komentarz z 2020 r.

²¹ Członkowie rosyjskiej armii zmuszali jeńców do podawania kodów bezpieczeństwa do ich kart bankowych lub wykorzystywali terminale płatnicze w sklepach do wypłacania niewielkich kwot pieniędzy. W jednym udokumentowanym przypadku rosyjscy żołnierze skontaktowali się z krewnymi jeńca wojennego i zmusili ich do przelania pieniędzy z karty bankowej jeńca pod groźbą torturowania jeńca.

²² Artykuł 13 ust. 2 Trzeciej Konwencji Genewskiej stanowi, że „jeńcy wojenni muszą być zawsze chronieni, zwłaszcza przed aktami przemocy lub zastraszania, zniewag i ciekawości publicznej”. We współczesnych konfliktach czynami zabronionymi jest ujawnianie zdjęć i obrazów wideo, nagrań przesłuchań lub rozmów prywatnych, korespondencji osobistej lub jakichkolwiek innych prywatnych danych, niezależnie od użytego publicznego kanału komunikacji. Zobacz także Komentarz z 2020 r., ust. 1623-1624. ²³ Trzecia konwencja genewska, art. 20.

przepełnionymi ciężarówkami lub „wagonami ryżowymi” pozbawionymi świeżego powietrza. Ponadto kilku jeńców zgłosiło, że podczas ewakuacji, które trwały dzień lub dwa, nie pozwolono im skorzystać z

---

toalety, nie zapewniono im żywności ani wody. Budzi to obawy co do przestrzegania obowiązku humanitarnego traktowania jeńców wojennych oraz zakazu traktowania poniżającego lub poniżającego.

39. OHCHR zidentyfikował 21 miejsc na terytorium Ukrainy okupowanej przez Federację Rosyjską i dwa w Republice Białorusi, w których rosyjskie siły zbrojne przetrzymywały ukraińskich jeńców wojennych do tygodnia przed ich ewakuacją do formalnych miejsc internowania. Takimi miejscami są stare i opuszczone stodoły, budynki gospodarcze, garaże, warsztaty samochodowe, domy prywatne, budynki przemysłowe, wykorzystywane również jako bazy frontowe rosyjskich sił zbrojnych oraz okupowane lokale ukraińskich organów ścigania. 28 jeńców przetrzymywanych w tych miejscach zgłosiło, że cierpieli z powodu przeludnienia i braku świeżego powietrza, odpowiedniej pościeli czy dostępu do toalety.²⁰ Na brak wody i żywności skarżyło się także 14 jeńców. W jednym przypadku z końca maja 2022 r. do kilkunastu ukraińskich jeńców wojennych przetrzymywano przez noc w dole wykopanym w lesie w pobliżu garażu wykorzystywanego jako baza rosyjskich sił zbrojnych.
40. OHCHR otrzymał wiarygodne zarzuty, że co najmniej dwóch rannych ukraińskich jeńców wojennych z Mariupola zmarło 16 kwietnia 2022 r. podczas transportu ze stodoły we wsi Sartana w obwodzie donieckim do szpitala w Doniecku.²¹ Świadkowie powiedzieli OHCHR, że dwie ofiary zostały przewiezione cywilną ciężarówką i bez odpowiedniej opieki medycznej w ruchu.²² 23 jeńców wojennych, z którymi rozmawiał OHCHR, stwierdziło, że rosyjskie siły zbrojne udzieliły im należytej pomocy medycznej we wczesnych stadiach niewoli.
41. OHCHR odnotowuje traktowanie 168 żołnierzy Gwardii Narodowej Ukrainy, którzy pilnowali Czarnobylskiej Elektrowni Jądrowej (CNPP). Poddali się 24 lutego rosyjskim siłom zbrojnym i byli przetrzymywani w CNPP do 31 marca 2022 r.²³ W tym okresie wielu z nich nadal pełniło swoje obowiązki w CNPP, ale bez broni i amunicji. Ośmiu jeńców wojennych, z którymi rozmawiał OHCHR, skarżyło się, że byli przetrzymywani w tzw. „brudnej strefie” CNPP, gdzie poziom skażenia radioaktywnego jest znacznie wyższy.

B. INTERNOWANIE POW

42. OHCHR zidentyfikował 48 miejsc internowania znajdujących się na okupowanym przez Rosję terytorium Ukrainy i Federacji Rosyjskiej. Wśród nich jest 28 aresztów śledczych i kolonii karnych, cztery miejsca tymczasowego aresztowania oraz cele w budynkach ukraińskich organów ścigania, obozy namiotowe i prowizoryczne miejsca internowania, zwykle²⁴ zlokalizowane w budynkach przemysłowych. Byli to jeńcy i jeńcy

---

²⁰W takich miejscach jeńcy byli zaopatrzeni w wiadra, które służyły jako toalety. W jednym przypadku, który miał miejsce w kwietniu, jeńcy wojenne musiały używać wiader podczas tygodniowego internowania z jeńcami-mężczyznami w opuszczonych stodołach we wsi Sartana w obwodzie donieckim.

²¹Opieka medyczna polega na opatrywaniu ran i urazów odniesionych na polu walki oraz w czasie niewoli lub niewoli, w tym leczeniu złamań, operacjach ortopedycznych oraz zaopatrzeniu w leki. Patrz Trzecia Konwencja Genewska, art. 15; Komentarz z 2020 r., ust. 1728.

²²OHCHR zauważa, że ranni ukraińscy jeńcy wojenni, którzy 16 maja 2022 r. złożyli broń w hucie żelaza i stali Azovstal w Mariupolu, zostali niemal natychmiast przewiezieni do szpitala w miejscowości Nowoazowsk w obwodzie donieckim.

²³31 marca 2022 r. zostali przetransportowani przez Białoruś do SIZO w miejscowości Nowozybkow w obwodzie briańskim Federacji Rosyjskiej.

²⁴ Na potrzeby niniejszego raportu OHCHR identyfikuje obiekty nieprzeznaczone do tych celów, w których jeńcy przetrzymywani byli przez okres do kilku dni jako prowizoryczne miejsca internowania (np. magazyny, piwnice); aresztach przedprocesowych i penitencjarnych czy szpitalach jako obozach przejściowych; oraz obóz jeniecki jako stały ośrodek internowania (obóz). W niektórych przypadkach areszty przedprocesowe były wykorzystywane jako stałe obozy przejściowe, w których jeńcy przebywali przez dłuższy czas.

---

byli przetrzymywani oddzielnie od siebie, a jeńcy wojenni byli przetrzymywani oddzielnie od osób zatrzymanych na podstawie przepisów prawa karnego.

43. Poprzez relacje jeńców wojennych, którzy spędzili czas w tych miejscach internowania, OHCHR udokumentował powtarzające się wzorce tortur i złego traktowania, złe warunki kwaterowania oraz brak żywności, wody i odpowiedniej opieki medycznej. W niektórych przypadkach OHCHR był w stanie zidentyfikować osoby rzekomo odpowiedzialne za takie naruszenia. Zobacz infografikę zawierającą szczegółowe informacje o tych miejscach poniżej.

Warunki internowania

„Byłem cały czas głodny. Jesz, ale nie czujesz, że jadłeś. Ważyłem 106 kg, a teraz ważę 75 kg.”

– Mężczyzna jeńiec o warunkach panujących w areszcie śledczym w Federacji Rosyjskiej.

---

44. UHRW udokumentował naruszenia MPH i MPHŁ w odniesieniu do warunków internowania w 32 z zidentyfikowanych miejsc, w tym w odniesieniu do kwater jenieckich, wyżywienia, wody, higieny i opieki medycznej.
45. Spośród 203 ukraińskich jeńców wojennych, z którymi rozmawiał OHCHR, 158 (134 mężczyzn i 24 kobiety) było internowanych przez cały czas lub w określonych okresach internowania w aresztach śledczych, aresztach tymczasowych i budynkach organów ścigania. W takich miejscach jeńców wojennych przetrzymywano w celach lub innych formach ścisłego przetrzymywania z naruszeniem artykułów 21 i 22 Trzeciej Konwencji Genewskiej.
46. 137 ankietowanych ukraińskich jeńców wojennych (24 kobiety i 113 mężczyzn) zgłosiło przeludnione cele, w których brakowało łóżek, ²⁵świeżego powietrza i odpowiednich warunków sanitarnych oraz niskich temperatur wczesną wiosną, jesienią i zimą w 18 miejscach internowania. Na przykład jeńcy powiedzieli OHCHR, że toalety w ich celach lub barakach były niedostępne lub zwykle zatkane, brakowało wody sanitarnej lub była dostarczana nieregularnie, a cele były w znacznym stopniu pokryte pleśnią i grzybami. Ci jeńcy wojenni nie otrzymali też żadnych przedmiotów do czyszczenia swoich cel. 120 jeńców skarżyło się również na brak lub niewystarczającą ilość środków higieny osobistej.²⁶
47. OHCHR udokumentował również złą higienę i warunki sanitarne w zakresie dostarczania żywności, stwarzające ryzyko rozprzestrzeniania się infekcji lub chorób. Na przykład w aresztach śledczych w Federacji Rosyjskiej jeńcy dzielili się naczyniami, które przekazywali sobie nawzajem, ale których nie można było umyć pomiędzy kolejnymi użyciami, bo nie zapewniono detergentu. W rezultacie jeńcy czasami otrzymywali jedzenie podawane na brudnych i niehigienicznych naczyniach. Ponadto jeńcy obserwowali psy stróżujące liżące ich naczynia i siedzące na nich szczury podczas składowania w wózku na korytarzu.

---

²⁵OHCHR udokumentował, że w jednej celi przeznaczonej dla 6 osób przetrzymywano do 50 jeńców wojennych i więźniów cywilnych.

²⁶Artykuł 29 III Konwencji Genewskiej zobowiązuje mocarstwo zatrzymujące do podjęcia działań w celu zapewnienia czystości i higieny miejsc pochówku oraz zapewnienia jeńcom środków higieny osobistej i prania.

Creation Date: 21 March 2023 Author: IMDA/ERS/FOTCD Source: HRMMU, HDX, OSM Contact: ohchr-imsupport@un.org

48. Spośród 203 ukraińskich jeńców wojennych, z którymi rozmawiał OHCHR, 157 jeńców (139 mężczyzn i 18 kobiet) zgłosiło złą jakość lub brak żywności w 20 miejscach internowania. Jeńcy powiedzieli

---

OHCHR, że ich jedzenie było niedogotowane, zepsute lub zawierało piasek lub małe kamienie. Ci jeńcy, którzy narzekali na niewystarczającą ilość jedzenia, dostali tylko trzy lub cztery łyżki owsianki i mały kawałek chleba na posiłek, co ich zdaniem wystarczyło tylko do utrzymania się przy życiu.²⁷Dwudziestu dwóch jeńców zwolnionych z czterech miejsc internowania opisało, że byli zmuszani do spożywania żywności w sposób szkodliwy lub poniżający. Na przykład strażnicy dawali jeńcom tylko 45 sekund do 2 minut na jedzenie, w tym bardzo gorące jedzenie, które paliło ich usta i gardła.²⁸

49. Na podstawie wywiadów z 77 jeńcami, OHCHR zidentyfikował cztery miejsca internowania, w których jeńcy cierpieli z powodu braku lub złej jakości wody. W takich miejscach jeńcy otrzymywali tylko ograniczone ilości wody pitnej lub wody brudnej z owadami.²⁹Kwestia ta była szczególnie dotkliwa w kolonii karnej koło Oleniwiki i SIZO w Doniecku.
50. Trzydzieści cztery procent ankietowanych jeńców skarżyło się na brak opieki medycznej podczas ich pobytu w zakładach karnych. Dziewiętnastu jeńców skarżyło się, że pomimo prób nie zapewniono im opieki medycznej. Wielu jeńców poinformowało OHCHR, że głównym problemem jest brak odpowiedniej opieki medycznej w przypadku infekcji żołądkowo-jelitowych, który był powszechny z powodu złego pożywienia, wody, higieny i warunków sanitarnych. Dziesięciu jeńców zgłosiło, że strażnicy bili ich lub innych jeńców, gdy prosili o pomoc medyczną. Dwudziestu jeden jeńców skarżyło się również, że personel medyczny w jednostkach penitencjarnych leczył i bandażował ich rany tylko w celu zapobieżenia posocznicy, ale nie dostarczał im żadnych leków.
51. Z głębokim zaniepokojeniem OHCHR udokumentował śmierć czterech rannych lub chorych jeńców wojennych z powodu braku odpowiedniej opieki medycznej. Latem 2022 roku w kolonii karnej koło Oleniwiki z powodu braku leczenia wirusowego zapalenia wątroby zmarł jeńiec jeńiec. W dniu 10 lipca 2022 r. Ranny jeńiec zmarł w prowizorycznym miejscu internowania w Perwomajsku w obwodzie ługańskim po tym, jak kontrahenci wojskowi i ochroniarze Grupy Wagnera odmówili mu dostarczenia antybiotyków i cewnika, pomimo kilku próśb innych jeńców wojennych.
52. Opisane powyżej warunki doprowadziły do znacznej utraty masy ciała 171 jeńców wojennych (21 kobiet i 150 mężczyzn). Wiele straciło do jednej czwartej swojej całkowitej wagi, a kilka straciło jedną trzecią.
53. Ciężko ranni jeńcy ukraińscy byli również internowani w szpitalach znajdujących się na okupowanym przez Rosję terytorium Ukrainy lub w samej Federacji Rosyjskiej. Większość z tych jeńców wojennych nie miała skarg na warunki życia, wyżywienie czy usługi medyczne, ale kilku zgłosiło, że personel medyczny i strażnicy grozili im przemocą.
54. Większość ukraińskich jeńców wojennych, z którymi rozmawiał OHCHR, nie miała obowiązku wykonywania pracy podczas internowania. Jednak OHCHR udokumentował przypadek ośmiu jeńców wojennych, którzy zostali zmuszeni do załadowania amunicji artyleryjskiej w mieście Ałczewsk, z naruszeniem norm MPH dotyczących odpowiedniej pracy jeńców wojennych. OHCHR otrzymał również doniesienia, że grupa ukraińskich jeńców wojennych z kolonii karnej w pobliżu Oleniwiki musiała zbierać i ładować zwłoki w Mariupolu w maju i czerwcu 2022 r. Trzecia Konwencja Genewska zezwala Mocarstwu zatrzymującemu na wykorzystywanie siły roboczej jeńców wojennych, ale tylko pod pewnymi warunkami warunkach i do pracy, która nie jest niebezpieczna, upokarzająca lub ma charakter wojskowy.³⁰
55. Naruszenia prawa do utrzymywania kontaktów ze światem zewnętrznym dotyczyły zarówno jeńców wojennych, jak i ich bliskich. Jedynie 10 ukraińskim jeńcom wojennym, z którymi rozmawiał OHCHR,

---

²⁷Praktyki te nie tylko są sprzeczne z artykułem 26 Trzeciej Konwencji Genewskiej dotyczącej ilości, jakości i różnorodności żywności, ale także stanowią poniżające i upokarzające traktowanie.

²⁸Jeńcy wiedzieli, że jeśli nie zastosują się do poleceń strażników, zostaną ukarani ćwiczeniami fizycznymi lub biciem.

²⁹Więźniowie muszą mieć przez cały dzień dostęp do czystej, zdanej do picia (przefiltrowanej i zdezynfekowanej, w razie potrzeby) wody w wystarczających ilościach od 2,5 do 3 litrów na osobę lub więcej w gorącym klimacie lub gdy jeńcy wykonują pracę fizyczną. Patrz Trzecia Konwencja Genewska, art. 26; Komentarz z 2020 r., ust. 2128-2129.

³⁰Artykuł 49.

---

pozwolono dzwonić lub wysyłać SMS-y do swoich krewnych,³¹ a 18 jeńcom pozwolono wysyłać listy. Tylko 11 z 203 jeńców wojennych, z którymi rozmawiał OHCHR, zostało odwiedzonych przez międzynarodowych obserwatorów.³² Liczni krewni jeńców wojennych, którzy wierzyli, że ich zaginieni zostali schwytani, zwracali się do OHCHR w rozpacz z powodu braku informacji o nich lub kontaktu z nimi oraz bólu niepewności, jaki przeżywają. MPH w szczególności wymaga, aby jeńcy wojenni mogli kontaktować się ze swoimi krewnymi natychmiast po schwytaniu lub w ciągu tygodnia od przybycia do obozu. Niezwykle ważne jest, aby jeńcy wojenni utrzymywali kontakt ze światem zewnętrznym, a ich bliscy znali ich los. MPH wymaga, aby państwa regularnie zapewniały taką komunikację.³³

56. OHCHR otrzymał również informacje, że rosyjskie siły zbrojne rozmieściły i użyły artylerii w pobliżu co najmniej dwóch miejsc internowania, co narażało jeńców wojennych na niebezpieczeństwo ponownego ostrzału artyleryjskiego z naruszeniem zasad III Konwencji Genewskiej.³⁴
57. Na podstawie informacji z wywiadów OHCHR zidentyfikował tylko dwa miejsca internowania ukraińskich jeńców wojennych, które wydawały się spełniać wymogi MPH dotyczące warunków internowania: obóz namiotowy w obwodzie biełgorodzkim i dawna szkoła marynarki wojennej w Sewastopolu. Jeńcy zgłaszali również ogólnie zadowolające warunki i traktowanie w areszcie tymczasowym w Doniecku.

Tortury lub inne formy złego traktowania, w tym przemoc seksualna, podczas internowania

---

---

³¹Był to raczej wyjątek, zwykle możliwy dzięki śledczym przesłuchującym jeńców wojennych lub personelowi medycznemu w szpitalach.

³²Jednak dziewięciu na jedenastu stwierdziło, że podczas internowania w szkole marynarki wojennej w Sewastopolu odwiedzili ich międzynarodowi obserwatorzy.

³³Trzecia konwencja genewska, art. 70-71.

³⁴Artykuł 23 Trzeciej Konwencji Genewskiej stanowi: „Żaden jeńiec wojenny nie może być w żadnym momencie wysłany ani przetrzymywany w rejonach, gdzie może być narażony na ogień strefy walk, ani też jego obecność nie może być wykorzystana do załatwienia pewnych spraw lub tereny wolne od działań wojennych”.

„Nie tylko nas pokonali, oni nas złamali. Używali pięści, nóg, pałek, taserów. Byli jeńcy, którym połamano ręce lub nogi”.

– Mężczyzna POW opisujący „przyjęcie” do aresztu śledczego w Federacji Rosyjskiej

„Kiedyś zrobiłem 2000 przysiadów. Zaprowadzono nas do stołówki na obiad i kazano nam usiąść. Zapytałem strażnika, czy możemy zacząć jeść i to była moja kara”.

– Mężczyzna POW opisujący, w jaki sposób jeńcy byli zmuszani do ćwiczeń fizycznych w zakładach karnych na terenie Federacji Rosyjskiej

---

58. Sto siedemdziesięciu trzech ukraińskich jeńców wojennych (153 mężczyzn i 20 kobiet), z którymi przeprowadzono wywiady, zostało poddanych torturom lub innym formom złego traktowania podczas internowania przez Federację Rosyjską, z naruszeniem artykułu 13 Trzeciej Konwencji Genewskiej. Ich relacje ujawniły powszechne stosowanie tortur lub innego złego traktowania zarówno w celu wydobycia informacji wojskowych lub zeznań dla trybunałów na okupowanym terytorium, jak i zastraszania i poniżania jeńców wojennych. Jeńcy z proukraińskimi tatuażami, członkowie konkretnych formacji wojskowych, takich jak załogi artylerii i czołgów, snajperzy i saperzy, a także ci, którzy brali udział w operacjach wojskowych na wschodniej Ukrainie przed 2022 r., byli bardziej narażeni na najbardziej brutalne formy tortur lub złego traktowania.
59. Najbardziej rozpowszechnionymi formami tortur lub znęcania się było bicie ręką (zwykle rękawicami taktycznymi), pałkami, drewnianymi młotkami lub innymi przedmiotami ³⁵oraz kopanie w różne części ciała, ale zwykle z pominięciem głowy i innych ważnych obszarów. Stosowano również elektrowstrząsy, zarówno paralizatorami, jak i telefonami wojskowymi TA-57. Inne powszechne formy tortur lub złego traktowania zgłaszane do OHCHR obejmowały dźganie nożem, duszenie, duszenie workiem, wywieranie nacisku, bicie lub nadeptanie na zranione kończyny, ataki lub groźby ataków ze strony psów, groźby bronią, pozorowane egzekucje, umieszczanie w gorący boks lub pozycja stresowa, zwisanie za ręce lub nogi, oparzenia papierosami lub zapalniczkami, narażenie na niskie temperatury, skręcenie lub złamanie stawów lub kości, zakładanie opaski uciskowej w celu spowodowania bólu, z obawą jeńca o utratę kończyny z powodu zwężenia krążenia krwi, oraz groźby okaleczenia z naciskaniem ostrymi przedmiotami na części ciała jeńca wojennego. ³⁶Pięciu jeńców wojennych (wszyscy mężczyźni) powiedziało, że sprawcy grozili śmiercią i torturami krewnych, którzy również byli internowani w tym samym ośrodku.
60. Najczęstszą metodą tortur było tzw. „przyznanie się” lub „powitalne bicie”, którego doświadczyła większość jeńców wojennych (83 mężczyzn i 9 kobiet) przesłuchiwanym przez UHRW po przybyciu na miejsce internowania. Wiązało się to z długotrwałym biciem, groźbami, atakami psów, paralizatorem, rozbieraniem się i stosowaniem pozycji stresowych. OHCHR stwierdził, że członkowie Rosyjskiej Federalnej Służby Więziennej (FSIN) systematycznie angażowali się w tę praktykę wobec jeńców przebywających w aresztach śledczych w Federacji Rosyjskiej. OHCHR udokumentował ten sam systematyczny rodzaj złego traktowania w areszcie śledczym w Doniecku i 23 innych miejscach na terytorium Ukrainy okupowanym przez Federację Rosyjską.
61. Wielokrotnie informowano OHCHR o tak zwanej formie tortur „małego pociągu”, która była stosowana w donieckim SIZO, a także w dwóch innych miejscach. Jeńcy byli zmuszani do ustawiania się w szeregu, jeden pochylał się nad drugim, tworząc „pociąg” i bity przez strażników, podczas gdy „pociąg” jechał.

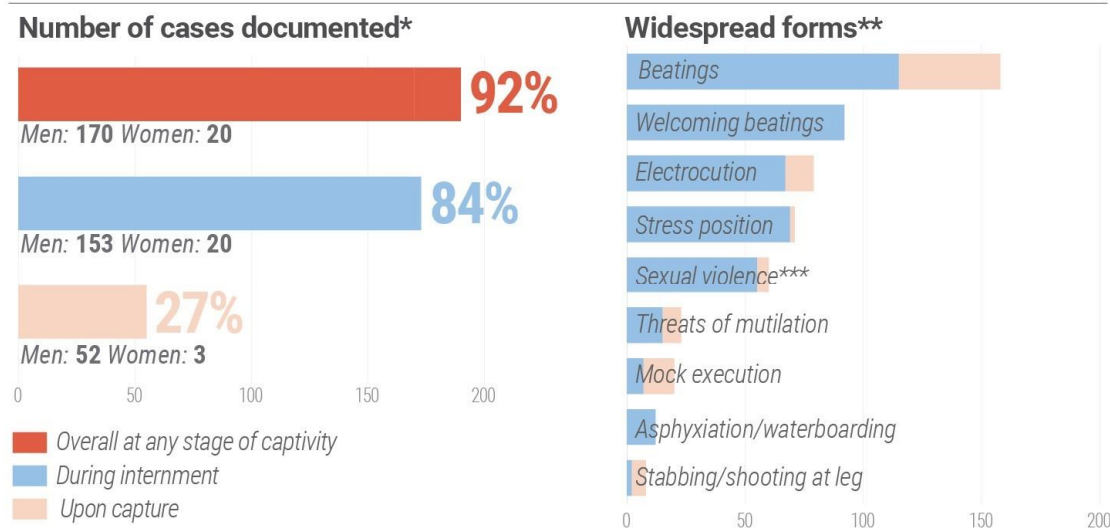
---

³⁵Jeńcy byli również bici plastikowymi rurami, wężami, książkami, kijami, kolbami karabinów, rękojeścią pistoletu, aw jednym przypadku anteną pojazdu wojskowego.

³⁶W jednym przypadku sprawcy wbili jeńcowi śrubę w ucho i oko.

62. Pięćdziesięciu czterech jeńców przedstawiło relacje dotyczące różnych form przemocy seksualnej, w tym wymuszonej nagości. W 27 przypadkach (przeciwko mężczyznom) sprawcy celowali w genitalia ofiary podczas bicia lub elektrowstrząsów paralizatorem lub ciągnęli jeńców wojennych za linę zawiązaną wokół genitaliów. 17 jeńców wojennych (11 mężczyzn i 6 kobiet) poddano niepotrzebnym i upokarzającym rewizjom jamy. ³⁷31 jeńcom wojennym (18 mężczyzn i 13 kobiet) grożono gwałtem lub inną przemocą seksualną w okolicznościach, które dawały im nadzieję, że takie groźby zostaną wykonane.³⁸

TORTURE AND ILL-TREATMENT OF POWs IN THE HANDS OF THE RUSSIAN FEDERATION
cases documented by OHCHR through individual interviews

63. Mimo że sprawcy zwykle nie atakowali ważnych części ciała, OHCHR udokumentował pięć przypadków w dwóch obiektach, w których jeńcy wojenni zmarli po torturach. Na przykład siedmiu jeńców powiedziało OHCHR, że żołnierz z Pułku Azowskiego Jednostki Gwardii Narodowej 3057 został śmiertelnie pobity przez strażników z powiązanych z Rosją grup zbrojnych na oddziale dyscyplinarnym kolonii karnej w pobliżu Oleniwiki. Jeńcy internowani w placówce byli świadkami wynoszenia jego ciała z budynku 3 lub 4 lipca 2022 r.
64. W 28 miejscach internowania jeńcy byli codziennie poddawani bolesnym torturom i maltretowaniu. Jeńcy powiedzieli OHCHR, że byli zmuszani do pozostawania w stresujących pozycjach, takich jak przysiady lub pozycje „gwiazdy” (opieranie się o ścianę z szeroko rozstawionymi rękami i nogami) lub wykonywanie wyczerpujących ćwiczeń fizycznych (powtarzające się przysiady, pompki, podciągania itp.) jako zastraszanie lub karanie za domniemane przewinienie. Podczas takich ćwiczeń strażnicy często bili jeńców pałkami lub kopali.
65. 123 ukraińskich jeńców wojennych poinformowało OHCHR o upokarzających praktykach powszechnie stosowanych w miejscach internowania, takich jak zmuszanie jeńców do śpiewania rosyjskich piosenek patriotycznych lub dziecięcych czy wykrzykiwania haseł. Ci, którzy odmówili lub popełniali błędy, byli bici. Jeńcy powiedzieli również OHCHR, że strażnicy znęcali się nad nimi słownie i zmuszali ich do tańca ze sobą, naśladowania zwierząt, scen z filmów lub gier wideo, policzkowania się nawzajem i pisanie piosenek lub żartów, aby zabawiać strażników. ³⁹Strażnicy często rozpowszechniali fałszywe wiadomości

³⁷Jeńcy zgłaszali cotygodniowe przeszukania jamy, gdy byli zamknięci w swoich celach i bez kontaktu ze światem zewnętrznym.

³⁸W niektórych przypadkach ofiary były bite i wierzyły, że sprawcy mogą stosować przemoc seksualną. W innych przypadkach sprawcy grozili przemocą seksualną, gdy ofiary były nagie lub próbowały je rozebrać siłą.

³⁹Ogólny obowiązek humanitarnego traktowania jeńców wojennych polega na ochronie ich przed jakimkolwiek znęcaniem się fizycznym lub psychicznym albo groźbą takiego znęcania się oraz obejmuje zakaz poniżania ich, w szczególności przez znieważanie. Patrz Trzecia Konwencja Genewska, art. 13; Komentarz z 2020 r., ust. 1563.

i mówili jeńcom, że nie mają kraju, do którego mogliby wrócić, ani szans na uwolnienie. W czterech przypadkach strażnicy szydzili z jeńców, inscenizując transport w celu repatriacji. ⁴⁰Takie praktyki stanowią naruszenie integralności moralnej jeńców wojennych.⁴¹

Kolonia karna w pobliżu Oleniwki w obwodzie donieckim⁴²

66. W kwietniu 2022 r. ta kolonia karna stała się głównym miejscem internowania jeńców wojennych z Mariupola i innych części południowej i wschodniej Ukrainy, a także ludności cywilnej zatrzymanej w ramach tzw. procesów „filtracyjnych”. ⁴³Jeńcy przetrzymywani byli w dziesięciu barakach (umieszczonych w pięciu dwupiętrowych budynkach) oraz w przeludnionych celach izolacji dyscyplinarnej (DIZO). Ponadto przez dwa dni 193 jeńców wojennych przetrzymywano w budynku w strefie przemysłowej kolonii, gdzie w nocy z 28 na 29 lipca 2022 r. wybuchy zabiły co najmniej 50 jeńców, a wielu innych zostało rannych. OHCHR ocenia, że maksymalna liczba jeńców wojennych i zatrzymanych osób cywilnych przetrzymywanych jednocześnie w kolonii mogła sięgać około 4000.
  67. Dwie duże grupy jeńców ukraińskich, którzy poddali się w Mariupolu, zostały przeniesione do kolonii karnej odpowiednio w dniach 14-17 kwietnia i 16-21 maja 2022 r. Mężczyźni jeńcy wojenni z pierwszej grupy donosili, że byli przewożeni w przepelnionych wagonach i ciężarówkach typu „rywiarz” i poddawani brutalnemu „powitalnemu pobiciu” przez strażników penitencjarnych z grup zbrojnych powiązanych z Rosją. Jeńcy z drugiej grupy byli w większości pilnowani przez służby FSIN i nie byli źle traktowani po przybyciu.
  68. Jeńcy internowani w kolonii cierpieli z powodu złej jakości żywności i wody pitnej, złych warunków higieniczno-sanitarnych, nieregularnego wydawania żywności, braku łóżek w barakach, a także niewystarczającej opieki medycznej i leków do leczenia chorób zakaźnych. Większość jeńców zgłosiła znaczną utratę wagi z powodu tych tragicznych warunków.
-
69. Wraz z comiesięcznymi zmianami zmian, strażnicy FSIN stawali się coraz bardziej agresywni, często znieważali lub bili jeńców, zmuszając ich do ćwiczeń fizycznych i pozostawiania w stresujących pozycjach. Niektórzy jeńcy byli również bici przez strażników przed lub w trakcie przesłuchań prowadzonych przez Federalną Służbę Bezpieczeństwa (FSB) i Komitet Śledczy Federacji Rosyjskiej.
  70. Strażnicy więzienni z grup zbrojnych powiązanych z Rosją poddawali jeńców wojennych brutalnemu biciu, porażeniom prądem, duszeniu, przemocy seksualnej i torturom przy użyciu ognia. Jeńce-kobiety były internowane w celach DIZO, które służyły również jako miejsce tymczasowego przetrzymywania jeńców oskarżonych o przewinienia dyscyplinarne.

⁴⁰Wsadzono jeńców do autobusu i powiedziano im, że zostaną przewiezieni na wymianę jeńców wojennych. Następnie zostali przewiezieni z powrotem do obiektów i powiedziano im, że rząd Ukrainy odmówił przyjęcia ich z powrotem.

⁴¹Trzecia Konwencja Genewska, art. 14.

⁴²Areszt ten znajduje się we wsi Mołodizne, w pobliżu miasta Oleniwka w obwodzie wołnowskim obwodu donieckiego. Zgodnie z ukraińskim ustawodawstwem oficjalna nazwa obiektu, zanim znalazł się on pod kontrolą grup zbrojnych powiązanych z Rosją, to Wołnowaska kolonia karna nr 120. Zbrojne grupy powiązane z Rosją nadal nazywały ją kolonią karną Wołnowaska.

⁴³Więcej szczegółów na temat procesu „filtracji” zob. OHCHR, Raport o sytuacji w zakresie praw człowieka na Ukrainie, 1 lutego – 31 lipca 2022 r., ust. 78-80.

71. W połowie lipca 2022 r. Federacja Rosyjska zaczęła przekazywać jeńców wojennych do innych jednostek penitencjarnych. Do OHCHR dotarły doniesienia, że ostatni jeńcy opuścili kolonię w styczniu 2023 r.

Zabijanie i ranienie jeńców wojennych w kolonii karnej koło Oleniwki

72. W nocy z 28 na 29 lipca 2022 r. co najmniej 50 ukraińskich jeńców wojennych zginęło, a wielu zostało rannych po tym, jak broń wybuchowa uderzyła w barak ze 193 jeńcami ukraińskimi (wszyscy członkowie pułku „Azow”) w kolonii karnej nr 120, położony około 5 km na wschód od miasta Oleniwka (część obwodu donieckiego okupowana przez Federację Rosyjską).
73. OHCHR zebrał i przeanalizował publicznie dostępne informacje na temat incydentu, w tym ponad 20 oświadczeń urzędników Federacji Rosyjskiej i przedstawicieli (byłej) samozwańczej „Donieckiej Republiki Ludowej”; ponad 70 filmów i zdjęć związanych z incydem, w tym z wewnątrz i na zewnątrz koszar; zdjęcia satelitarne koszar i kolonii przed i po incydencie; oraz inne istotne informacje kontekstowe. Dodatkowo od września 2022 do stycznia 2023 OHCHR przeprowadził wywiady z 55 ukraińskimi jeńcami wojennymi przebywającymi w kolonii w noc ataku i następnego dnia, w tym ośmiu ocalałych z dotkniętych baraków oraz kilku jeńców biorących udział w wydobywaniu zwłok z baraki następnego dnia.
74. OHCHR udokumentował, że 193 jeńców przeniesiono 27 lipca do tego baraku, który został wyremontowany z szopy przemysłowej, która stała oddzielnie od innych baraków w kolonii. Jeszcze tego samego dnia kierownictwo kolonii nakazało odsunięcie posterunku od baraku i wykopanie dla wartowników rowu obronnego, czego nie uczyniono dla innych baraków. 28 lipca strażnicy baraku nosili kamizelki kuloodporne i hełmy, czego wcześniej nie robili iw przeciwieństwie do innych pracowników kolonii, którzy rzadko je nosili. Jeńcy internowani w różnych barakach poinformowali, że system rakietowy „Grad”, który został umieszczony w pobliżu ich baraków i ogrodzenia kolonii tuż przed incydem, strzelał w kierunku zachodnim od kolonii i zagłuszał odgłosy eksplozji, które zabijali i ranił jeńców wojennych. Ukraiński więzień cywilny, który działał jako łącznik z administracją, nakazał jeńcom, którzy 29 lipca usuwali gruz i ciała, milczeli na temat tego, co widzieli.
75. Bezpośrednio po incydencie oba rządy Ukrainy i Federacji Rosyjskiej wymieniły się oskarżeniami, że drugi z nich celowo zaatakował koszary.⁴⁴
76. OHCHR będzie nadal gromadzić i analizować informacje na temat tego incydentu. OHCHR stwierdził, że liczba jeńców wojennych, którzy zginęli w wyniku ataku, mogłaby być znacznie niższa, gdyby osobom ciężko rannym w wyniku eksplozji udzielono natychmiastowej pomocy medycznej. Ci, którzy przeżyli, odnieśli liczne obrażenia, w tym poważne oparzenia i rany od fragmentów pocisków i baraku. Jednak pomoc medyczna nie była udzielana przez personel kolonii, a osoby, które przeżyły, musiały robić wszystko, co w ich mocy, aby pomóc sobie nawzajem w zatrzymaniu krwawienia bez odpowiedniego sprzętu medycznego. OHCHR udokumentował, że wielu rannych jeńców zmarło na ziemi w pobliżu wejścia do kolonii, podobno z powodu ogromnej utraty krwi. Ci, którzy przeżyli, zostali przewiezieni do szpitali w Doniecku zaledwie 5-7 godzin po ataku, w przepełnionych ciężarówkach, które jeździły po wyboistych drogach, powodując dodatkowe cierpienie rannych jeńców wojennych. Jeńcy, którzy przeżyli z lekkimi obrażeniami, zostali umieszczeni na okres jednego miesiąca na tzw. izolatce dyscyplinarnej, gdzie skutecznie odizolowano ich od komunikowania się z innymi jeńcami w kolonii.

⁴⁴Federacja Rosyjska i przedstawiciele (byłej) samozwańczej „Donieckiej Republiki Ludowej” twierdzili, że ukraińskie siły zbrojne celowo uderzyły w barak rakietami HIMARS, aby uciszyć ukraińskich jeńców wojennych. Rząd ukraiński odrzucił te zarzuty, twierdząc zamiast tego, że rosyjska siła zbrojna zaatakowała koszary.

Tortury lub inne formy złego traktowania, w tym przemoc seksualna, wobec kobiet Jeńcy internowani

---

„W pewnym momencie zostałem przeniesiony do celi nr 1 przeznaczonej na 6 osób. Było tam już 27 kobiet. Wcześniej liczba ta była jeszcze większa, przekraczała 40 osób”.

– Jenieczka wojenna o warunkach internowania w kolonii karnej koło Oleniwiki

---

77. OHCHR przeprowadził wywiady z 24 jeńcami wojennymi po ich zwolnieniu z internowania w ośrodkach koło Oleniwiki, w Doniecku iw Federacji Rosyjskiej.
78. Pięćdziesiąt cztery procent kobiet w placówkach zlokalizowanych na terenie Federacji Rosyjskiej zostało poddanych przeszukaniu jamy ustnej lub przeszukaniu nago podczas ⁴⁵„procedur przyjęcia” w obecności strażników oraz „powitalnemu pobiciu” ⁴⁶. Jeńcy wojenni byli również bici przez członków FSIN w nogi i pośladki podczas codziennych kontroli lub zmuszani do pozostawania w stresujących pozycjach przez dłuższy czas.
79. W SIZO w Doniecku (okupowane przez Rosję terytorium Ukrainy) iw Taganrogu (Federacja Rosyjska) jeńce wojenne były zmuszane do rozbierania się, chodzenia nago z jednego pokoju do drugiego i brania prysznica w obecności strażników-mężczyzn, co uważały za upokarzające. ⁴⁷Byli też często zmuszani do chodzenia po sali w pozycji napiętej (na wpół zgiętej) podczas bicia pałkami przez strażników. Co miesiąc w Taganrogu SIZO nowa zmiana Sił Specjalnych FSIN zmuszała jeńców wojennych do ucieczki z kantyny do celi w ciągu dziesięciu sekund iz celi do toalety w ciągu sześciu sekund lub poddania się paralizatorowi. Zmuszali ich także do poruszania się naśladowując kaczki pod groźbą bicia lub paraliżu.
80. Siedemdziesiąt procent ankietowanych jeńców wojennych, przetrzymywanych w aresztach śledczych w Federacji Rosyjskiej i obwodzie donieckim zgłosiła, że była bita i rażona prądem oraz grożono jej przemocą seksualną podczas przesłuchań.
81. Jeńcy wojenni również cierpieli z powodu strasznych warunków internowania. Byli przetrzymywani w ścisłym zamknięciu w przeludnionych celach iw rzadkich przypadkach pozwalali na spacerować poza celami. W sześciuosobowej celi mogło przebywać do 30 osób. Brakowało im materacy, pościeli i artykułów higienicznych i ogólnie cierpieli na ciągłe problemy trawienne i skrajną utratę wagi w wyniku złej jakości i ilości żywności i wody. Większość jeńców wojennych zgłaszała problemy ze zdrowiem seksualnym i reprodukcyjnym podczas pobytu w niewoli, zwłaszcza przerwanie miesiączki, spowodowane stresem i warunkami internowania. Wszystkie jeńce wojenne, z którymi rozmawiał UHRW, z wyjątkiem jednej, ⁴⁸poinformowały, że administracja ośrodkami internowania nie zapewniała im specjalistycznej pomocy medycznej, badań lekarskich ani dostępu do leczenia w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego.

---

⁴⁵Taganrog SIZO, Kursk SIZO, Nowozybkow SIZO w obwodzie briańskim, kolonia karna w Valuiki, obwód biełgorodzki.

⁴⁶Kolonia karna w Malaya Loknya, obwód kurski, Taganrog SIZO.

⁴⁷Przemoc seksualna nie ogranicza się do fizycznej inwazji na ludzkie ciało. Przymusowe rozbieranie się i publiczne nagość w okolicznościach przymusu są uważane za przemoc seksualną kwalifikującą się jako międzynarodowe przestępstwa karne w ramach „innych nieludzkich czynów” i „zniewagi na godności osobistej”. Zobacz Międzynarodowy Trybunał Karny dla Rwandy, Akayesu, Wyrok, 1998, ust. 688 i 693; Międzynarodowy Trybunał Karny dla byłej Jugosławii, Kunarac, Wyrok, 2001, par. 766–774.

⁴⁸Jednej z jeńców wojennych w stanie ostrym przewieziono do szpitala w Doniecku i udzielono jej pomocy medycznej.

C. PRÓBY POW

„Jeśli myślisz, że się zmęczymy – mylisz się!”

– Mężczyzna jeńiec opisujący tortury przeprowadzane przez tak zwanych „śledczych” z grup zbrojnych powiązanych z Rosją w celu wydobywania zeznań o zbrodniach wojennych

---

82. OHCHR przeprowadził wywiady z jedenastoma ukraińskimi jeńcami wojennymi, wobec których toczyło się postępowanie karne za zachowanie stanowiące zwykły udział w działaniach wojennych. Ponadto 68 jeńców wojennych, z którymi przeprowadzono wywiady, było torturowanych w celu złożenia zeznań przeciwko innym żołnierzom z naruszeniem art. 17 Trzeciej Konwencji Genewskiej, który zakazuje stosowania tortur fizycznych lub psychicznych oraz wszelkich innych form przymusu w celu zabezpieczenia wszelkiego rodzaju informacji.
83. OHCHR przeprowadził wywiady z 10 mężczyznami i 1 kobietą jeńcami wojennymi, którzy zostali postawieni w stan oskarżenia, osądzeni i/lub skazani w Doniecku przez tak zwane „sądy” grup zbrojnych powiązanych z Rosją za zachowanie, które stanowiło zwykły udział w działaniach wojennych.⁴⁹Zgodnie z prawem międzynarodowym kombatancki korzystają z immunitetu bojowego i nie mogą być ścigani za zwykły udział w działaniach wojennych lub za zgodne z prawem akty wojenne popełnione w trakcie konfliktu zbrojnego, nawet jeśli takie akty stanowiłyby przestępstwo w świetle prawa krajowego.
84. Wszyscy jeńcy, z którymi przeprowadzono wywiady, zgłosili tortury lub inne formy złego traktowania przed lub w trakcie przesłuchań prowadzonych przez tzw. Pięć z

byli zmuszeni zrzec się swoich praw do pomocy prawnej podczas dochodzenia, ponieważ nie było dostępnych prawników.⁵⁰

85. Trzech jeńców wojennych, z którymi rozmawiał OHCHR, było sądzonych za drzwiami zamkniętymi⁵¹ przez tak zwany „sąd”, który nie posiadał podstawowych gwarancji legalności, niezależności i bezstronności.⁵²Jeden z jeńców nie został doprowadzony na przesłuchanie w swoim „procesie” i został skazany na śmierć. Jeńcy sądzeni w Doniecku skarżyli się, że „sędziowie” byli wobec nich jawnie uprzedzeni, wybierając fragmenty ich zeznań, aby uznać ich za winnych. Ponadto czterech jeńców skarżyło się, że ich adwokaci nie udzielili im żadnej pomocy prawnej, a jedynie doradzili im przyznanie się do winy. Jeden z jeńców poinformował również, że jego adwokat z urzędu skontaktował się z jego bliskimi i zażądał 5 tys. Innemu jeńcowi, który słabo mówił po rosyjsku, dostarczono tekst aktu oskarżenia

---

⁴⁹Siedmiu oskarżonych zostało zwolnionych podczas „wymian jeńców wojennych” przed rozpoczęciem „procesów”. Dwóch stanęło przed „procesem”, ale zostało zwolnionych przed zakończeniem postępowania. Dwóch skazano na karę śmierci. Jeńcy byli bezpodstawnie oskarżani lub sądzeni za terroryzm, najemnictwo i usiłowanie obalenia „porządku konstytucyjnego” w samozwańczej „Donieckiej Republice Ludowej”.

⁵⁰Żaden jeńiec nie może zostać skazany bez możliwości przedstawienia swojej obrony i pomocy wykwalifikowanego adwokata lub obrońcy. Trzecia Konwencja Genewska, art. 99.

⁵¹W dniu 9 czerwca 2022 r. OHCHR próbował obserwować „rozprawę” w „sprawie karnej” przeciwko trzem ukraińskim jeńcom wojennym w Doniecku, ale odmówiono mu wstępu na salę sądową tzw. „sądu najwyższego”.

⁵²OHCHR stwierdził podobne naruszenia i wyjaśnił, dlaczego takie „sądy” nie mogą być postrzegane jako regularnie ukonstytuowane, niezależne i bezstronne w sprawie praw człowieka w wymiarze sprawiedliwości w sprawach karnych związanych z konfliktami na Ukrainie od kwietnia 2014 r. do kwietnia 2020 r., dostępnej pod adresem: <https://www.ohchr.org/en/documents/countryreports/human-rights-administration-justice-conflict-related-criminal-cases>.

---

w języku rosyjskim, chociaż zażądał jego tłumaczenia na język angielski. Zgodnie z zasadami MPH jeńcy wojenni mogą być prawomocnie skazani tylko wtedy, gdy przestrzegane są postanowienia dotyczące postępowania sądowego Trzeciej Konwencji Genewskiej,⁵³ które obejmują zakaz stosowania przymusu moralnego lub fizycznego w celu skłonienia do przyznania się do winy, prawo do obrony przez wykwalifikowanego adwokata lub obrońcę z własnego wyboru oraz obowiązek przedstawienia zarzutów i dokumentów oskarżonemu w języku dla niego zrozumiałym.⁵⁴ OHCHR jest zaniepokojony faktem, że jeńcy wojenni nie zostali prawomocnie skazani zgodnie z MPH, zwłaszcza gdy przyznali się pod przymusem, a ich prawo do obrony zostało naruszone. OHCHR przypomina, że dobrowolne pozbawienie jeńca wojennego prawa do rzetelnego i normalnego procesu stanowi poważne naruszenie Trzeciej Konwencji Genewskiej.⁵⁹

D. WARUNKI ZWOLNIENIA I REPATRICJI

„To był najbardziej przerażający odcinek. Nic nam nie powiedzieli. Myślałem, że przywieziono nas na egzekucję.

– Mężczyzna jeńiec o leczeniu podczas transportu na wymianę jeńców

---

86. OHCHR jest zaniepokojony faktem, że zwalniani i wymieniani ukraińscy jeńcy wojenni byli repatriowani w nieludzkich warunkach i poddawani złemu traktowaniu, z naruszeniem artykułu 119 Trzeciej Konwencji Genewskiej

Konwencji.⁵⁵ Większość udokumentowanych przez OHCHR przypadków miała miejsce podczas wymiany jeńców wojennych w dniu 21 września 2022 r. Jeńcy byli przewożeni w przepelnionych wagonach towarowych, ze związanymi rękami i szczelnie zaklejonymi taśmą klejącą oczy. Wielu miało blizny i rany na dłoniach i twarzach OHCHR spowodowane przez plastikowe paski i taśmę klejącą. Mężczyzn zmuszano również do siedzenia w ciężarówkach w stresującej pozycji śledzia.⁶¹ Podczas transportu jeńcy przesłuchiwani przez OHCHR zeznali, że wielu innych omdlało z powodu braku miejsca i powietrza. Ci, którzy prosili o wodę lub pomoc, byli bici lub paralizatorami przez strażników. Jeńcy poinformowali również, że strażnik wrzucił otwartą fiolkę z amoniakiem do jednej ciężarówki po tym, jak kilku jeńców zemdlało, co spowodowało, że inni poczuli palący ból w oczach i nosie oraz mieli trudności z oddychaniem. Jeńcy zostali przywiezieni na lotniska, wsiedli do wojskowych samolotów wielozadaniowych i przewiezieni na Białoruś, zanim zostali przeniesieni do obwodu czernihowskiego. Podczas transportu strażnicy bili ich i paralizowali. W sumie jeńcy spędzili prawie dwa pełne dni związane iz zasłoniętymi oczami, bez jedzenia, wody i dostępu do toalety. Budzi to obawy co do przestrzegania obowiązku humanitarnego traktowania jeńców wojennych oraz zakazu traktowania poniżającego lub poniżającego. Tylko jeńcom płci żeńskiej wolno było załatwiać się na otwartym polu, ale w obecności strażników męskich. Dostarczano im również wodę, gdy byli przywożeni na lotniska.

87. OHCHR udokumentował podobne warunki i złe traktowanie podczas transferów innych jeńców wojennych w ponad 12 przypadkach. Co niepokojące, OHCHR udokumentował przypadki trzech jeńców wojennych, którzy zimą spędzili około 12 godzin w mokrych ubraniach, ponieważ strażnicy zakładu karnego w Federacji Rosyjskiej celowo kazali im wyprać ubrania tuż przed przeniesieniem na wymianę.

---

⁵³Trzecia Konwencja Genewska, art. 102.

⁵⁴Trzecia Konwencja Genewska, art. 105.⁵⁹

Trzecia konwencja genewska, art. 130.

⁵⁵Artykuł 119 Trzeciej Konwencji Genewskiej stanowi, że repatriacja będzie dokonywana na warunkach podobnych do tych, które zostały określone w artykułach 46 i 48 Konwencji o przekazywaniu jeńców wojennych. Artykuł 46 stanowi, że przekazywanie jeńców zawsze odbywa się w sposób humanitarny i w warunkach nie mniej znanych niż te, w jakich

---

siły Mocarstwa zatrzymującego zostaną przeniesione. Podczas transportu Mocarstwo zatrzymujące zapewni jeńcom wystarczającą ilość żywności i wody pitnej, niezbędną odzież, schronienie i opiekę lekarską. Mocarstwo zatrzymujące podejmie odpowiednie środki ostrożności w celu zapewnienia im bezpieczeństwa i sporządzi pełną listę wszystkich przekazanych jeńców wojennych przed ich wyjazdem.

⁶¹ Usiedli na podłodze z szeroko rozstawionymi nogami i związanymi rękami nad głową mężczyzny siedzącego z przodu.

V. Traktowanie jeńców wojennych w rękach Ukrainy

88. Od 30 marca 2022 r. OHCHR przeprowadził poufne rozmowy z 229 jeńcami wojennymi ⁵⁶z rosyjskich sił zbrojnych (228 mężczyzn i 1 kobieta), głównie w miejscach internowania, w których rząd Ukrainy przyznał OHCHR pełny i nieograniczony dostęp do jeńców wojennych. Obejmują one wywiady z trzema jeńcami z grup zbrojnych powiązanych z Rosją po ich wymianie i powrocie do części obwodu ługańskiego okupowanej przez Federację Rosyjską; jednak te wywiady nie były poufne.⁵⁷
89. Spośród 229 jeńców, z którymi przeprowadzono wywiady, 113 zgłosiło tortury lub inne formy złego traktowania na różnych etapach niewoli.

A. Schwytanie i ewakuacja

Egzekucje sumaryczne

---

⁵⁶Wśród nich było 102 jeńców wojennych z Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej, 126 z stowarzyszonych grup zbrojnych (87 z grup zbrojnych byłej samozwańczej „Donieckiej Republiki Ludowej” i 39 z grup zbrojnych byłej samozwańczej „Ługańskiej Republiki Ludowej”) oraz 1 członek kontrahentów wojskowych i ochroniarzy Grupy Wagner. Niemal wszyscy jeńcy wojenni z powiązanych grup zbrojnych byli obywatelami Ukrainy, a OHCHR ma uzasadnione podstawy, by sądzić, że większość z nich została przymusowo wcielona do wojska.

⁵⁷Zostały one przeprowadzone w formie telekonferencji z rozmówcami, którzy byli fizycznie obecni w biurze tzw. „rzecznika praw obywatelskich” byłej samozwańczej „Ługańskiej Republiki Ludowej”, a innym razem osobiście w tym samym biurze.

-
90. Za pomocą materiałów z otwartego źródła i poufnych wywiadów OHCHR udokumentował incydenty, w których ukraińscy żołnierze zabili co najmniej 25 rosyjskich jeńców wojennych i osoby, które zostały ranne i uznane za wyłączone z walki. W jednym przypadku, który miał miejsce w marcu w obwodzie ługańskim, ukraińskie siły zbrojne otoczyły członków stowarzyszonych z Rosją grup zbrojnych leżących na ziemi po ataku artyleryjskim, z których część prawdopodobnie nie żyła lub została ranna, i nakazały im wyraźnie ogłosić zamiar poddania się. Zrobiło to tylko kilku jeńców wojennych. Osoby, z którymi rozmawiał OHCHR, usłyszały następnie kilka strzałów, a jeden ukraiński żołnierz powiedział: „inaczej cierpieliby bardziej”. W czasie wywiadów jeńcy, którzy przeżyli, nie widzieli innych członków swojej grupy.
91. OHCHR przeanalizował również filmy opublikowane w Internecie w dniach 22-23 listopada, przedstawiające egzekucje rosyjskich jeńców wojennych i osób wyłączonych z walki przez ukraińskie siły zbrojne w różnych miejscach i czasie. Analiza tych filmów wskazuje, że z dużym prawdopodobieństwem są one autentyczne.
92. Na jednym filmie co najmniej jedenastu rosyjskich żołnierzy wychodzi z piwnicy, składa broń i leży na ziemi przed co najmniej trzema ukraińskimi żołnierzami w Makiejewce w obwodzie ługańskim. Widać, jak ostatni żołnierz opuszczający budynek otwiera ogień, po czym słychać odgłosy strzelaniny. Później inny film nagrany z drona pokazuje coś, co wydaje się być tą samą grupą rosyjskich żołnierzy, wszyscy leżą martwi na ziemi, pozornie w tych samych pozycjach, w których mieli się położyć podczas kapitulacji. OHCHR zauważa, że żołnierze, którzy wpadli pod władzę ⁵⁸Ukrainy, są

pełne spektrum gwarancji ochronnych, dlatego ich zabijanie, gdyby było umyślne, stanowiłoby zbrodnię wojenną.

93. Seria filmów nagranych w Nova Basan w obwodzie czernihowskim w marcu 2022 r. pokazuje siedmiu zabitych rosyjskich jeńców wojennych. Na pierwszym filmie ukraińskie siły zbrojne wyładowują z ciężarówki trzech rosyjskich jeńców wojennych, którzy mają związane ręce i zasłonięte oczy. Drugi film z tej samej strony pokazuje ciała sześciu rosyjskich jeńców wojennych, w tym trzech z pierwszego filmu, leżące na ziemi w pozycjach, z ranami i śladami krwi, które odpowiadają egzekucji z broni palnej. Siódme ciało leży osobno, z boku. Trzeci film pokazuje próbę zakopania w pobliżu siódmej ofiary; brakuje części głowy. Podczas wizyt terenowych w Nova Basan OHCHR był w stanie potwierdzić zabójstwa co najmniej tych siedmiu rosyjskich jeńców wojennych.
94. OHCHR z zadowoleniem przyjmuje zadeklarowane zobowiązanie Prokuratury Generalnej Ukrainy do zbadania wszystkich zarzutów złego traktowania jeńców wojennych i przyjmuje do wiadomości, że wszczęto dochodzenia karne w pięciu epizodach, w których uczestniczyły 22 ofiary. OHCHR wyraża jednak ubolewanie z powodu braku znaczących postępów w tych dochodzeniach oraz że żadne takie sprawy nie zostały jeszcze wniesione do sądów.

Tortury lub inne formy złego traktowania

„Przed przesłuchaniem pokazali mi rękojeść topora pokrytą krwią jako ostrzeżenie. Przesłuchanie trwało około godziny, a sześć razy używali prądu, ilekroć myśleli, że kłamię”.

- Rosyjski jeńiec o torturach i presji psychologicznej podczas przesłuchań przez ukraińskie siły zbrojne

---

⁵⁸ Artykuł 41 Protokołu dodatkowego 1 stanowi, że dana osoba jest wyłączona z walki, jeśli znajduje się we władzy strony przeciwnej lub jeśli wyraźnie wyraża zamiar poddania się. Zobacz także Komentarz z 2020 r. do artykułu 4A Trzeciej Genewy

---

„W nocy ukraińskie siły zbrojne zmusiły mnie do modlitwy. Mnie też wyprowadzono i kazano uciekać; było to zrobione celowo, ponieważ każdy, kto próbowałby uciec, zostałby zastrzelony”

- Rosyjski jeńiec podczas pozorowanej egzekucji w początkowej fazie niewoli

---

95. Sto jeden jeńców wojennych, z którymi przeprowadzono wywiady, zostało poddanych różnym formom tortur lub innego złego traktowania ⁶⁵ po schwytaniu przez ukraińskie siły zbrojne. W większości udokumentowanych przypadków tortur jeńcy byli bici, czasem przez dłuższy czas, co powodowało silny ból i obrażenia.
96. OHCHR udokumentował trzy przypadki, w których członkowie ukraińskich sił zbrojnych strzelali jeńcom w nogi bezpośrednio po ich schwytaniu lub podczas wstępnego przesłuchania.
- Konwencji, która wyjaśnia, że określenia „wpadł we władzę wroga” oznaczają, że „Mocarstwo zatrzymujące sprawuje pewien poziom fizycznej kontroli lub ograniczeń nad osobą oraz że osoba ta nie chce już ani nie może uczestniczyć w działaniach wojennych ani bronić sobie. Nie obejmowałyby to zatem osób, które jedynie mieszkają lub działają na terytorium kontrolowanym przez stronę wojującą”.
- ⁶⁵ Obejmowały one dotkliwe pobicia, porażenia prądem telefonem wojskowym, uduszenia, strzały w kończyny, klucie kończyn, uderzenia pięściami w twarz, kopanie i uderzanie ciała, w tym twardymi przedmiotami, narażenie na niskie temperatury, przypalanie papierosami, cięcie nożem, stres pozycje, pozorowana egzekucja, groźby śmierci, groźby naruszenia integralności fizycznej, groźby przemocy seksualnej i obelgi werbalne.
97. Trzech rozmówców poinformowało, że członkowie ukraińskich sił zbrojnych podłączyli przewody z telefonu wojskowego TA57 (powszechnie znanego jako „TAPik”) do swoich stóp i przepuszczali przez swoje ciała prąd elektryczny. Przesłuchania i przemoc fizyczna trwały kilka godzin. W jednym z tych przypadków sprawcy spryskali jego plecy produktem, który, jak sądził, wzmacniał przewodnictwo elektryczne. Ogółem OHCHR udokumentował pięć przypadków porażenia prądem jeńców wojennych przez ukraińskie siły zbrojne jako formę tortur.
98. W 27 przypadkach jeńcy byli poddawani szczególnym formom tortur lub znęcania się, które powodowały ból lub cierpienie psychiczne, takim jak groźby śmierci, pozorowane egzekucje lub groźby przemocy seksualnej, dokonywane w okolicznościach postrzeganych przez jeńców jako rzeczywiste. W jednym przypadku członkowie ukraińskich sił zbrojnych przesłuchiwali osobno grupę trzech jeńców wojennych. Po tym, jak jeden jeńiec usłyszał strzały, żołnierze powiedzieli mu, że zabili pozostałych dwóch jeńców i że on zostanie stracony jako następny.
99. OHCHR przeanalizował publicznie dostępne filmy, które wydają się być autentyczne, przedstawiające tortury rosyjskich jeńców wojennych przez ukraińskie siły zbrojne. OHCHR wcześniej informował o jednym przypadku, w którym w obwodzie charkowskim członkowie ukraińskich sił zbrojnych strzelali w nogi trzem schwytanym rosyjskim żołnierzom i kopali rannych rosyjskich żołnierzy leżących na ziemi, grożąc im egzekucją i celując w nich z broni.⁵⁹
100. Po schwytaniu jeńcy byli zabierani z linii frontu do prowizorycznych tymczasowych miejsc internowania, takich jak dowództwa wojskowe zlokalizowane w różnych budynkach, w tym oddziałach policji, na przesłuchania przez Siły Zbrojne Ukrainy, SBU, wywiad lub policję. Sześćdziesięciu sześciu jeńców stwierdziło, że ich przesłuchujący, głównie żołnierze, torturowali ich i maltretowali w celu wydobycia informacji, ukarania, poniżenia i zastraszenia, aw kilku przypadkach uzyskania dostępu do ich danych bankowych. Czasami każdemu zadanemu pytaniu towarzyszyło bicie. Większość torturowanych i maltretowanych jeńców skarżyła się na bicie kolbami karabinów, drewnianymi kijami, kijami i pięściami

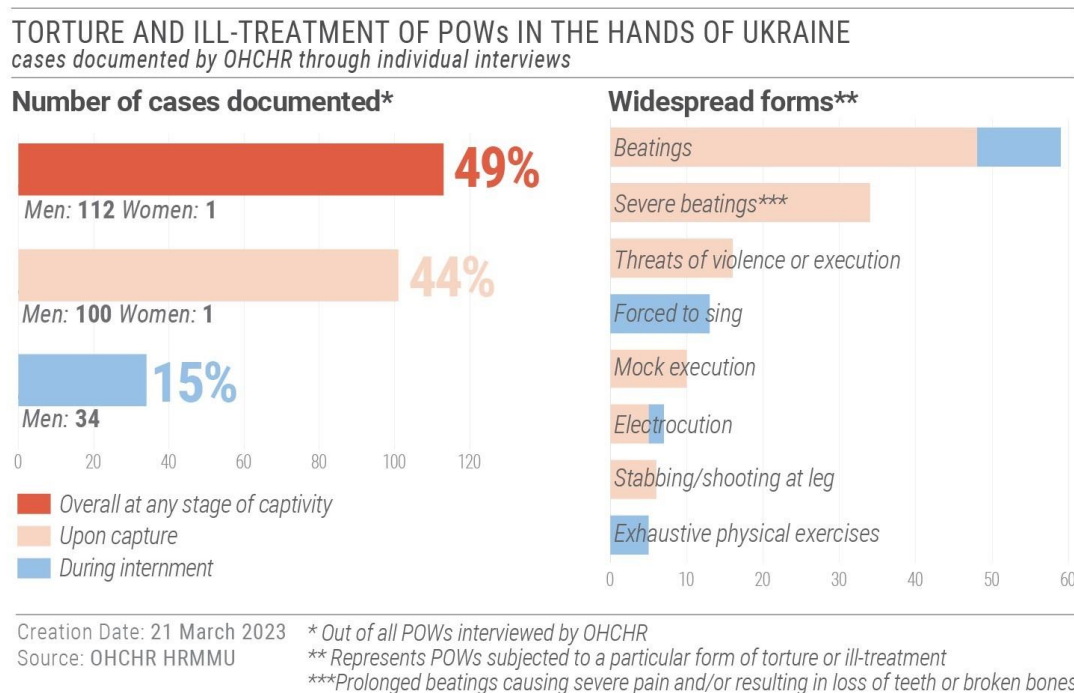
---

⁵⁹Zob. OHCHR, Sytuacja praw człowieka na Ukrainie w kontekście zbrojnej napaści ze strony Federacji Rosyjskiej, 24 lutego – 15 maja 2022 r., czerwiec 2022 r. ust. 105.

po twarzy, torsach i nogach, przypalanie papierosami oraz zmuszanie ich do klękania godzinami podczas przesłuchania.

101. W kilku przypadkach pobicia przez ukraińskich żołnierzy, zwłaszcza po bitwie, miały charakter czysto odwetowy. ⁶⁰Na przykład w niektórych przypadkach funkcjonariusze bili jeńców, mówiąc „To za Bucha” lub słowa o podobnym skutku. OHCHR udokumentował jeden przypadek, w którym oficer ukraińskich sił zbrojnych zaatakował grupę 11 mężczyzn rosyjskich jeńców wojennych, którzy zostali przywiezieni w okolice Słowiańska w czerwcu 2022 r. Co najmniej trzem z nich dźgnął nożem w ramiona lub nogi. W innym przypadku żołnierze Sił Zbrojnych Ukrainy wprowadzili jeńca do jeziora i wpychali mu głowę pod wodę do utraty przytomności. Następnego dnia pobili go i wyrzeźbili nożem „uśmiech” na jego lewym ramieniu, który był nadal widoczny w czasie wywiadu.

102. OHCHR zaobserwował wzorec tortur i złego traktowania mężczyzn jeńców wojennych po ich przybyciu do obozów przejściowych, oddalonych od linii frontu, na początku zbrojnego ataku w marcu – maju 2022 r., ze szczytem po upublicznieniu zabójstw cywilów w Buczy. W szczególności OHCHR udokumentował sześć przypadków tortur i złego traktowania w kolonii karnej nr 89 w Dnieprze. Po przybyciu do tego obozu przejściowego jeńcy wojenni przeszli „powitalne bicie”. Strażnicy stosowali również bicie jako środek dyscyplinujący i zmuszali jeńców do klękania przez kilka godzin, bijąc ich lub porażając paralizatorami, jeśli się poruszyli.

⁶⁰Artykuł 13 Trzeciej Konwencji Genewskiej zakazuje stosowania środków odwetowych wobec jeńców wojennych.

Grabież mienia

103. Dziewięciu jeńców zgłosiło grabież ich mienia, głównie pieniędzy, obrączek ślubnych i symboli religijnych, albo w miejscu kapitulacji, w prowizorycznych miejscach internowania, albo po przybyciu do obozów przejściowych z naruszeniem artykułu 18 Trzeciej Konwencji Genewskiej. Kilku jeńców zgłosiło grabież ich odzieży wojskowej, zwłaszcza kurtek i butów, w wyniku czego niektórzy z nich cierpieli z powodu zimna lub braku odpowiedniego obuwia na początkowych etapach internowania. W dwóch przypadkach członkowie ukraińskich sił zbrojnych zajęli jeńcom karty bankowe i zmusili ich do ujawnienia haseł. OHCHR udokumentował również dwa przypadki, w których żołnierze Sił Zbrojnych Ukrainy kontaktowali się z krewnymi dwóch jeńców wojennych z Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej i próbowali wyłudzić pieniądze pod groźbą tortur i egzekucji.

Wystawienie na publiczną ciekawość

104. OHCHR z niepokojem zauważa, że ukraińskie siły zbrojne nakazały niektórym jeńcom potępienie wojny przed kamerą i wezwanie innych żołnierzy do złożenia broni. OHCHR zaobserwował powszechny wzorzec filmowania i publikowania filmów przedstawiających rosyjskich jeńców wojennych zmuszanych do śpiewania piosenek, wykrzykiwania haseł, gloryfikowania lub przeklinania określonych jednostek wojskowych lub osób lub poddawanych różnym innym formom poniżania. Ukraińskie siły zbrojne nagrywały filmy przedstawiające złe traktowanie i poniżanie jeńców wojennych podczas ich ewakuacji i rozpowszechniały je za pośrednictwem mediów społecznościowych. MPH zabrania narażania jeńców wojennych na publiczne zainteresowanie lub poniżania ich, w tym poprzez publikowanie filmów przedstawiających je w sytuacjach, które można rozsądnie postrzegać jako upokarzające.

Warunki ewakuacji

„W drodze do tranzytowego miejsca internowania w Charkowie, niektórzy ukraińscy żołnierze powiedzieli – „Bawmy się, bo wkrótce zostaną zabrani” i zaczęli nas mocno bić”.

- Jeńcy wojenni o złym traktowaniu podczas ewakuacji.

---

105. OHCHR udokumentował 19 przypadków ewakuacji jeńców rosyjskich w sposób i w warunkach sprzecznych z Trzecią Konwencją Genewską, która nakazuje, aby ewakuacja jeńców wojennych odbywała się w sposób humanitarny i w warunkach podobnych do tych, jakie mają siły Mocarstwa zatrzymującego podczas zmiany miejsca pobytu. Jeńcy zgłaszali upokarzające traktowanie podczas ewakuacji do obozów przejściowych i stałych ośrodków internowania. Jeńcy byli często transportowani na wpół ubrani, pakowani do minivanów lub ciężarówek w stresujących pozycjach, z rękami związanymi z tyłu. Relacje te zostały również potwierdzone przez liczne filmy nagrane przez członków ukraińskich sił zbrojnych.
106. Szesnastu jeńców zgłosiło pobicia podczas ewakuacji, albo przez żołnierzy, którzy ich transportowali, albo w punktach kontrolnych. Kilku jeńców wojennych wspomniało, że pilnujący ich żołnierze oferowali żołnierzom stacjonującym na każdym punkcie kontrolnym możliwość ich pobicia. Czterech jeńców wojennych również zgłosiło popychanie lub kopanie przez członków Gwardii Narodowej podczas transportu między obiektami przedprocesowymi lub do obozu jenieckiego.
107. Większość jeńców spędziła krótkie okresy czasu w jednym do trzech prowizorycznych miejscach internowania, zanim została przeniesiona do stałych ośrodków internowania. Takimi miejscami były domy prywatne, komisariaty policji, magazyny, garaże, szkoły czy fabryki okupowane lub używane przez ukraińskie siły zbrojne. W jednym przypadku kilkudziesięciu jeńców wojennych internowano przez kilka dni w trzech kontenerach transportowych znajdujących się na terenach magazynów przemysłowych

---

obwodu charkowskiego. W większości przypadków jeńców w prowizorycznych miejscach internowania przetrzymywano ze związanymi rękami i zasłoniętymi oczami przez kilka godzin do kilku dni, co budziło poważne obawy co do przestrzegania obowiązku humanitarnego traktowania jeńców i zakazu poniżającego lub poniżającego traktowania. Kilku jeńców skarżyło się, że podczas internowania w takich miejscach nie otrzymywali odpowiedniej żywności ani wody.

108. OHCHR zauważa, że na tym etapie internowania ukraińskie siły zbrojne zapewniły wielu jeńcom możliwość kontaktu z krewnymi. Jednak w 14 przypadkach jeńcy nie mogli kontaktować się z bliskimi przez ponad miesiąc po ich schwytaniu. Jak wspomniano powyżej, MPH wymaga, aby jeńcy wojenni mogli kontaktować się ze swoimi bliskimi natychmiast lub w ciągu tygodnia od ich ewakuacji lub tranzytu do miejsca internowania, a także utrzymywać regularne kontakty ze światem zewnętrznym.⁶¹

B. INTERNOWANIE POW

109. OHCHR przeprowadził 48 wizytacji oficjalnych miejsc internowania jeńców wojennych, a mianowicie SIZO w Dnieprze, Charkowa, Kijowa, Krzywego Rogu, Odessy, Połtawy i Zaporozża oraz do obozu jenieckiego we Lwowie. Chociaż

większość mężczyzn jeńców wojennych (228 rozmówców) nie miała żadnych skarg, 40 mężczyzn zgłosiło złe traktowanie i nieodpowiednie warunki internowania w kilku miejscach. Podczas indywidualnych rozmów 11 jeńców skarżyło się na pobicie przez żandarmerię wojskową lub strażników w Charkowie SIZO, Dnipro SIZO, Dnipro SIZO, kolonii karnej nr 89 i Winnicy SIZO w okresie od marca do kwietnia 2022 r.⁶²

110. OHCHR otrzymał również wiarygodną informację o istnieniu nieoficjalnego miejsca internowania w Kijowie, gdzie pewna liczba jeńców wojennych, w tym 40 przesłuchiwanym przez OHCHR, była internowana przez dłuższy czas. Do dnia sporządzenia niniejszego raportu władze Ukrainy nie udzieliły odpowiedzi OHCHR w sprawie istnienia tego miejsca. Wszyscy jeńcy muszą być oficjalnie zarejestrowani,⁶³ a niezależni obserwatorzy powinni mieć do nich dostęp.⁶⁴
111. Podczas gdy Rząd Ukrainy utworzył jeden obóz jeniecki zgodnie z wymogami MPH, znaczna liczba jeńców pozostaje internowana w specjalnych oddziałach aresztów śledczych i zakładach penitencjarnych z naruszeniem zasady, że jeńców wojennych nie można internować w zamknięciu, z wyjątkiem szczególnie przypadkach uzasadnionych interesem jeńców wojennych lub gdy i gdy jest to konieczne dla ochrony ich zdrowia.⁶⁵
112. Większość jeńców wojennych (198 z 229 ankietowanych) nie zgłaszała skarg na warunki bytowe, wyżywienie, wodę, higienę i dostęp do pomocy medycznej. Większość mogła komunikować się z krewnymi, ale nie regularnie, zgodnie z wymogami MPH.⁶⁶ OHCHR zauważył, że jeńcy wojenni byli

---

⁶¹Trzecia konwencja genewska, art. 70-71.

⁶²OHCHR zauważa, że Państwowa Służba Penitencjarna Ukrainy była otwarta na zgłaszane obawy i zalecenia OHCHR, w tym poprzez organizowanie szkoleń dla personelu penitencjarnego w zakresie standardów MPH dotyczących traktowania jeńców wojennych.

⁶³Trzecia Konwencja Genewska, art. 122.

⁶⁴Trzecia Konwencja Genewska, art. 126; Zbiór zasad ochrony wszystkich osób pozbawionych wolności lub uwięzionych w jakiegokolwiek formie (A/Res/43/173), zasada 29.

⁶⁵Artykuły 21, 22 Trzeciej Konwencji Genewskiej. Z zastrzeżeniem rzadkich wyjątków, jeńcy wojenni nie mogą być przetrzymywani w zamknięciu ani internowani w zakładach karnych.

⁶⁶Artykuł 71 III Konwencji Genewskiej stanowi, że jeńcy wojenni mają prawo do wysyłania co najmniej dwóch listów i czterech kartek miesięcznie.

---

umieszczani oddzielnie od więźniów kryminalnych i mieli bieżącą wodę w celach oraz dostęp do książek, radia i telewizji.

113. Kilku jeńców wojennych zgłosiło powszechne praktyki słownych obelg ze strony strażników w miejscach internowania odwiedzanych przez OHCHR.⁶⁷
114. Kilku jeńców zgłosiło również upokarzające praktyki, takie jak zmuszanie do śpiewania ukraińskiego hymnu narodowego i innych pieśni patriotycznych lub do robienia przysiadów, pompek i innych ćwiczeń fizycznych jako kary za przewinienie dyscyplinarne. Takie środki dyscyplinarne stanowią naruszenie integralności moralnej jeńców wojennych.⁶⁸Co więcej, chociaż MPH dopuszcza obowiązki związane ze zmęczeniem jako sankcje dyscyplinarne, powinny one składać się raczej z obowiązków dodatkowych niż z ćwiczeń fizycznych.⁶⁹
115. Kilku jeńców skarżyło się na pluskwy w Charkowskim SIZO, niską temperaturę w celach Kijowskiego SIZO i obozu jenieckiego oraz brak artykułów higienicznych w Dnipro SIZO na początku marca 2022 roku⁷⁷.

---

⁶⁷Patrz Trzecia Konwencja Genewska, art. 13; Komentarz z 2020 r., ust. 1563.

⁶⁸Trzecia Konwencja Genewska, art. 14.

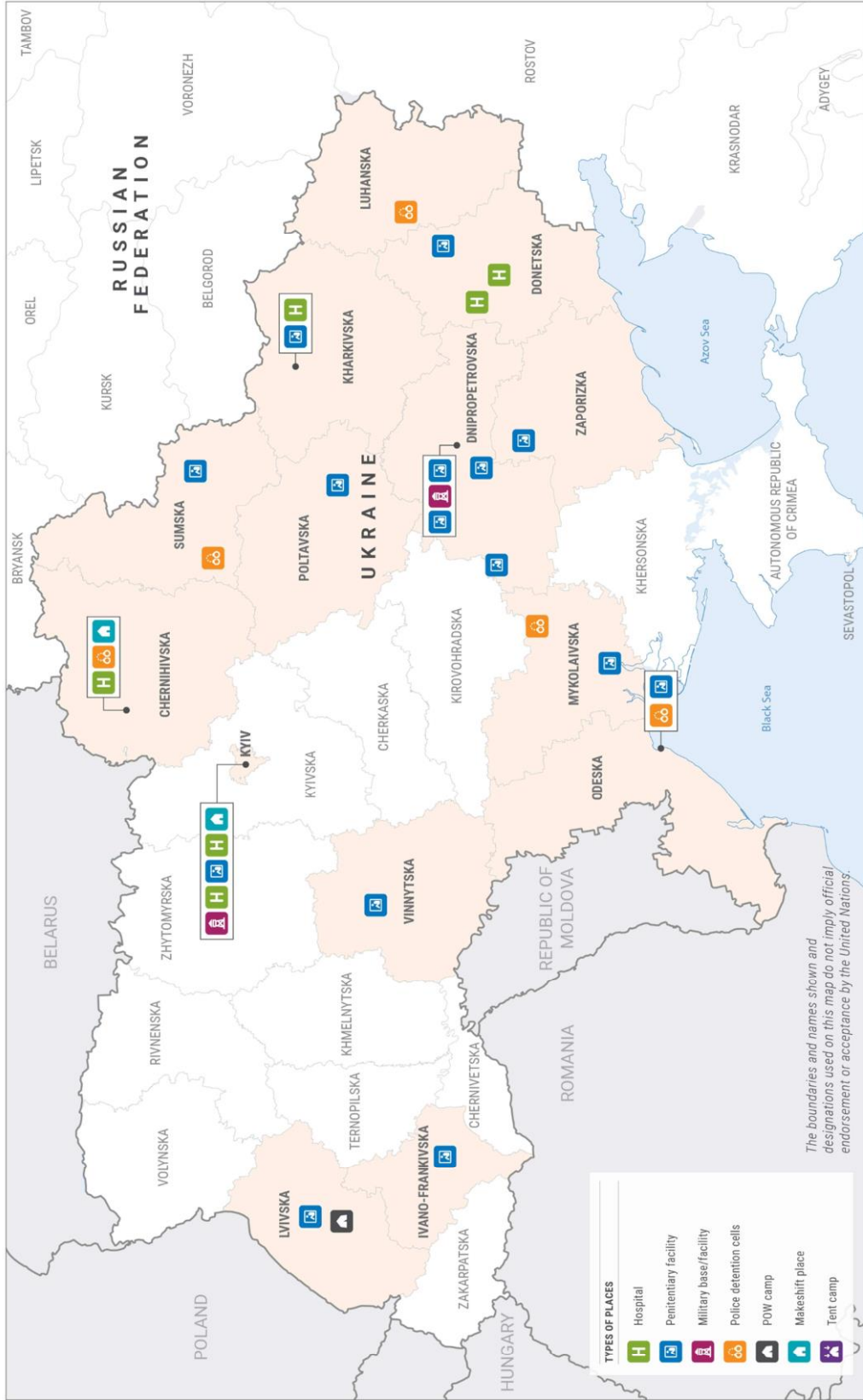
⁶⁹Trzecia Konwencja Genewska, art. 89; Komentarz z 2020 r., ust. 3751. ⁷⁷

Trzecia konwencja genewska, art. 29.

Places of internment under the control of Ukraine

Human Rights Monitoring Mission in Ukraine (HRMMU)

March 2023

116. Rząd Ukrainy ułatwił komunikację listowną między jeńcami wojennymi i ich bliskimi oraz zapewnił jeńcom nowoczesne środki komunikacji oprócz tych wymaganych przez III Konwencję Genewską. Jesienią 2022 r. rząd wprowadził usługę telefonii IP dla jeńców przebywających w stałych obozach przejściowych i lwowskim obozie jenieckim. Jeńcy przebywający w ośrodkach przedprocesowych, z którymi rozmawiał OHCHR, nie byli jednak świadomi istnienia tej usługi, a administracja placówek zgłaszała problemy techniczne związane z jej użytkowaniem.
117. W stałych miejscach internowania jeńcom zapewniano podstawową pomoc medyczną w postaci codziennych wizyt lekarskich, prześwietleń, leków generycznych i opieki dentystycznej. Opiekę lekarską zapewniano przy przyjęciu, regularnie lub na żądanie. Jeńcy wymagający nadzoru lekarskiego byli umieszczani na oddziałach lekarskich stałych miejsc tranzytowych lub w obozie jenieckim lub przyjmowani do szpitali, gdzie otrzymywali pilne lub specjalistyczne leczenie.

Obóz jeniecki w obwodzie lwowskim

„W barakach jest bardzo zimno. Niektórzy jeńcy śpią całkowicie ubrani w mundury robocze”.

- POW na warunkach w obozie w okresie zimowym.

118. Obóz jeniecki w obwodzie lwowskim powstał w połowie kwietnia 2022 roku na terenie byłego zakładu karnego. Jeńcy są zakwaterowani daleko od linii frontu i eskortowani do schronu podczas alarmów lotniczych. Mieszkają w barakach, które zapewniają wystarczającą ilość miejsca na osobę, mają zapewnioną pościel, artykuły higieniczne i trzy posiłki dziennie oraz mają dostęp do pomieszczeń rekreacyjnych i edukacyjnych. Od jesieni 2022 r. jeńcy wojenni mogą dzwonić do swoich krewnych raz lub dwa razy w miesiącu przez telefon IP, oprócz wysyłania i odbierania paczek.
119. OHCHR wizytował obóz jeniecki w obwodzie lwowskim w czerwcu i grudniu 2022 r. Podczas drugiej wizyty OHCHR otrzymał skargi dotyczące warunków internowania. W większości przypadków jeńcy skarżyli się na niskie temperatury panujące w barakach w okresie jesienno-zimowym, brak ciepłej odzieży do połowy października oraz niedostateczną ilość żywności. Wyjaśnili, że wszyscy jeńcy, z wyjątkiem przebywających w izbie chorych, wykonują codzienne prace fizyczne i w związku z tym wymagają dodatkowych, bardziej pożywnych racji żywnościowych. Kilku jeńców zgłosiło ciągłe uczucie głodu i utratę od 10 do 30 kg w okresie niewoli. Artykuły do kupienia w stołówce ponadto nie odpowiadały potrzebom jeńców wojennych.

C. PRÓBY POW

„Nie sądzę, aby posiadanie prawnika miało jakiegokolwiek znaczenie. Prokurator mówi, że jedynym sposobem na wymianę jest przyznanie się do winy, więc zdecydowałem się to zrobić”. - Rosyjski jeńiec

-
120. OHCHR monitorował kilka postępowań i analizował ponad 100 wyroków w postępowaniach karnych przeciwko rosyjskim jeńcom wojennym ⁷⁰przed ukraińskim wymiarem sprawiedliwości. Zidentyfikowała wzorce naruszeń uczciwego procesu w zakresie prawa do nie bycia zmuszanym do zeznawania przeciwko sobie lub przyznania się do winy oraz prawa do przygotowania obrony.
121. Jeńcy z powiązanych z Rosją grup zbrojnych schwytani po 24 lutego 2022 r. zostali skazani na kary pozbawienia wolności, w większości przypadków od 12 do 15 lat za naruszenie integralności terytorialnej, zdradę stanu, przynależność do organizacji terrorystycznej, udział w nielegalnej zbrojnej tworzenia i nielegalnego posiadania broni palnej. MPH nie zabrania wprost ścigania za zdradę stanu kombatantów, którzy zbiegli. Jednak skazywanie członków grup zbrojnych powiązanych z Rosją za czyny stanowiące zwykły udział w działaniach wojennych w ramach wyżej wymienionych przestępstw jest niezgodne z zasadą immunitetu kombatanta. ⁷¹ OHCHR nie zidentyfikował ani jednego przypadku, w którym sędziowie odwoływali się do międzynarodowych norm i standardów dotyczących immunitetu kombatantów w celu uniewinnienia osoby oskarżonej w związku z takim zachowaniem.
122. Oprócz powyższej zasady, OHCHR zauważa z zaniepokojeniem, że w tych postępowaniach karnych ukraińskie sądy nie wzięły pod uwagę przymusowej rekrutacji wielu członków grup zbrojnych powiązanych z Rosją. ⁷² OHCHR ma podstawy sądzić, że 98 jeńców spośród 126, z którymi przeprowadzono wywiady, zostało przymusowo zwerbowanych. Od lutego 2022 r. samozwańcze „władze” „Donieckiej Republiki Ludowej” i „Ługańskiej Republiki Ludowej” wprowadziły powszechną mobilizację dla mężczyzn w wieku poborowym i kobiet pracujących w służbie zdrowia. Jak udokumentował UHRW, przez cały raportowany okres pracodawcy, „komisariaty” wojskowe czy administracje uczelni żądały zgłaszania się osób do wyznaczonych punktów zbiórki w celu poboru. Odmowa powołania doprowadziła do „postępowania karnego”. ⁷³ OHCHR zauważa, że zmuszanie obywateli ukraińskich przebywających na okupowanym terytorium Ukrainy do służby w siłach zbrojnych wrogiego mocarstwa jest poważnym naruszeniem MPH i może stanowić zbrodnię wojenną.⁷⁴
123. W dniu 28 lipca 2022 r. ukraiński parlament dokonał zmian w procedurach prawnych dotyczących wymiany
Jeńcy wojenni, w tym ci, którzy są podejrzani, oskarżeni lub skazani za przestępstwa. Zmiany te ułatwiły ukraińskim władzom wywieranie nacisku na jeńców wojennych, aby przyznawali się do winy. ⁷⁵Trzynastu jeńców zgłosiło, że prokuratorzy lub funkcjonariusze SBU naciskali na nich, aby przyznali się do winy jako jedyny sposób na zwolnienie poprzez wymianę jeńców wojennych, z naruszeniem MPH i MPH. ⁷⁶Chociaż wszystkim oskarżonym przydzielono bezpłatnych adwokatów z urzędu, w wielu przypadkach mogli oni spotkać się z nimi dopiero po raz pierwszy lub w konsekwencji na rozprawach sądowych, które często odbywały się za pośrednictwem telekonferencji. Oskarżeni zostali w ten sposób pozbawieni prawa do poufnych rozmów ze swoimi adwokatami przed rozprawą oraz prawa do przygotowania obrony. Co więcej, niektórzy rozmówcy twierdzili, że ich prawnicy stanęli po stronie prokuratorów, doradzając im przyznanie się

---

⁷⁰Obywatele Ukrainy ścigani za przynależność do rosyjskich ugrupowań zbrojnych i udział w działaniach zbrojnych.

⁷¹Zobacz <https://casebook.icrc.org/glossary/immunities>.

⁷²OHCHR zauważa, że immunitet bojowy obowiązuje niezależnie od tego, czy jeńcy zgłosili się na ochotnika, czy zostali przymusowo zwerbowani.

⁷³Artykuł 406 „Kodeksu karnego” samozwańczej „Ługańskiej Republiki Ludowej” i artykuł 388 „Kodeksu karnego” samozwańczej „Donieckiej Republiki Ludowej”.

⁷⁴Czwarta konwencja genewska, art. 51(1) i 147. Ponadto, zgodnie z zasadą 95 badania MKCK na temat zwyczajowego MPH, zmuszanie obywateli walczącej strony do służby w siłach zbrojnych kraju, z którym kraj, którego są obywatelami, jest w stanie wojny, jest „określony rodzaj pracy przymusowej, który jest zabroniony w międzynarodowych konfliktach zbrojnych”.

⁷⁵Ustawa Ukrainy „O zmianie Kodeksu karnego, Kodeksu postępowania karnego i innych aktów prawnych dotyczących procedury wymiany jeńców wojennych” nr 2472-IX z dnia 28 lipca 2022 r.

⁷⁶Artykuł 99 Trzeciej Konwencji Genewskiej stanowi, że wobec jeńca wojennego nie można stosować żadnego przymusu moralnego w celu skłonienia go do przyznania się do winy. Prawo do nie bycia zmuszanym do zeznań przeciwko sobie lub do przyznania się do winy należy rozumieć w kategoriach braku jakiegokolwiek nieuzasadnionej presji psychologicznej ze strony organów śledczych w celu uzyskania przyznania się. Patrz CCPR/C/GC/32, ust. 41.

---

do winy w celu szybszego zwolnienia w ramach wymiany. Jeńcy byli informowani przez prokuratorów, funkcjonariuszy SBU, a czasem ich adwokatów, że jeśli nie przyznają się do winy, śledztwo i postępowanie sądowe w ich sprawie będzie trwało latami i nie ma szans na zwolnienie w zamian.

124. OHCHR udokumentował również schemat postępowań, w których sądy wydawały wyroki skazujące tego samego dnia lub dzień po rozprawie wstępnej. W tych sprawach oskarżeni brali udział w rozprawie za pośrednictwem wideokonferencji, a sądy wydawały wyroki w większości na podstawie przyznania się do winy dokonanego w trakcie procesu, bez uwzględnienia stanu faktycznego sprawy. Zgodnie z MPH jeńcy wojenni mogą być prawomocnie skazani tylko wtedy, gdy przestrzegane są postanowienia Trzeciej Konwencji Genewskiej dotyczące postępowania sądowego,⁷⁷ które obejmują zakaz stosowania przymusu moralnego w celu nakłonienia do przyznania się do winy, prawo do wykwalifikowanego adwokata lub obrońcy z własnego wyboru oraz wymóg posiadania przez tego obrońcę co najmniej dwóch tygodni przed otwarciem rozprawy na przygotowanie obrony.⁷⁸ OHCHR jest zaniepokojony faktem, że tacy jeńcy wojenni nie zostali prawomocnie skazani zgodnie z MPH, zwłaszcza gdy przyznali się pod przymusem, a ich prawo do obrony zostało naruszone. OHCHR przypomina, że dobrowolne pozbawienie jeńca wojennego prawa do rzetelnego i normalnego procesu stanowi poważne naruszenie Trzeciej Konwencji Genewskiej.⁷⁹

VI. Wnioski i Rekomendacje

125. Od rozpoczęcia zbrojnego ataku Federacji Rosyjskiej na Ukrainę 24 lutego 2022 r. obie strony międzynarodowego konfliktu zbrojnego pojmaly dużą liczbę jeńców wojennych. Państwa mają obowiązek humanitarnego traktowania wszystkich znajdujących się pod ich władzą jeńców wojennych przez cały czas, od momentu ich schwywania aż do ich uwolnienia i repatriacji. Zarówno Ukraina, jak i Federacja Rosyjska są stronami III Konwencji Genewskiej dotyczącej traktowania jeńców wojennych oraz Protokołu Dodatkowego I, który zawiera również postanowienia dotyczące traktowania jeńców wojennych. Konwencja stanowi, że jeńcy wojenni znajdują się w rękach mocarstwa wroga, a nie na łasce tych konkretnych jednostek lub jednostek wojskowych, które faktycznie ich pojmaly. Niezależnie od indywidualnej odpowiedzialności, jaka może istnieć, to każde Mocarstwo zatrzymujące jest odpowiedzialne za traktowanie jeńców wojennych.

---

⁷⁷Trzecia Konwencja Genewska, art. 102.

⁷⁸Trzecia Konwencja Genewska, art. 105.

⁷⁹Trzecia Konwencja Genewska, art. 130.

-
126. Analizowane w raporcie przypadki ujawniają silne wzorce naruszeń wobec jeńców wojennych. Federacja Rosyjska nie zapewniła humanitarnego traktowania jeńców wojennych – po ich schwytaniu, podczas internowania, a nawet podczas transferów przed ich zwolnieniem. OHCHR udokumentował regularne praktyki tortur i złego traktowania w miejscach internowania, złe warunki internowania oraz odmawianie jeńcom komunikacji ze światem zewnętrznym. Brak pełnego, swobodnego i poufnego dostępu OHCHR i innych niezależnych obserwatorów do miejsc internowania, a także niemożność komunikowania się jeńców wojennych ze światem zewnętrznym pozbawia jeńców pozostających w rękach Federacji Rosyjskiej ochrony zapewnianej im przez międzynarodowe prawo.
127. W analizowanych przypadkach nie zapewniono humanitarnego traktowania jeńców wojennych przez Ukrainę, zwłaszcza w momencie schwytania i podczas wstępnych przesłuchań. OHCHR dokumentował doraźne egzekucje, tortury i maltretowanie jeńców wojennych po ich schwytaniu i podczas ewakuacji przez członków ukraińskich sił zbrojnych, a także przypadki tortur lub innego złego traktowania podczas internowania. Chociaż władze ukraińskie wszczęły co najmniej trzy dochodzenia w sprawie zarzutów doraźnych egzekucji i tortur, żaden sprawca nie został jeszcze pociągnięty do odpowiedzialności. OHCHR zauważył, że ogólnie rzecz biorąc, jeńcy wojenni w rękach Ukrainy byli traktowani lepiej, gdy byli przetrzymywani w tranzycie iw stałych miejscach internowania. W związku z tym OHCHR zauważa, że rząd Ukrainy umożliwił OHCHR dostęp do miejsc internowania i zapewnił jeńcom środki komunikowania się z krewnymi, w tym cyfrowe środki komunikacji, chociaż wielu jeńców nie oferowano kontaktu z krewnymi przez tydzień i miesiące internowania.
128. Umyślne zabijanie, torturowanie i nieludzkie traktowanie oraz umyślne pozbawienie prawa do rzetelnego procesu sądowego stanowią poważne naruszenia Trzeciej Konwencji Genewskiej i I Protokołu Dodatkowego i są równoznaczne ze zbrodniami wojennymi. Aby wymierzyć sprawiedliwość ofiarom i zapobiec dalszym naruszeniom, strony konfliktu mają obowiązek zbadania tych przestępstw i postawienia sprawców przed sądem.
129. OHCHR wzywa do natychmiastowego wdrożenia poniższych zaleceń:
130. Do wszystkich stron:
- a) Szanować i zapewniać poszanowanie, w każdym czasie iw każdych okolicznościach, postanowień Trzeciej Konwencji Genewskiej i Dodatkowych Protokół I dotyczący traktowania jeńców wojennych;
  - b) Zapewnić, aby wszelkie naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego popełniane wobec jeńców wojennych były niezwłocznie i gruntownie badane oraz, w stosownych przypadkach, ścigane sędziwnie, sądzone zgodnie z międzynarodowymi standardami i karane wyrokami współmiernymi do powagi danego czynu; odpowiednie władze powinny niezwłocznie wprowadzić formalne środki w celu zapewnienia, że takie naruszenia nie będą się powtarzać;
  - c) Zapewnić, aby wszyscy jeńcy wojenni byli przetrzymywani w miejscach internowania, które w pełni spełniają wymogi Trzeciej Konwencji Genewskiej;
  - d) Zgodnie z Trzecią Konwencją Genewską zapewnić bezpośrednią repatriację ciężko rannych i chorych jeńców wojennych, po zapewnieniu odpowiedniej opieki medycznej do czasu, gdy staną się oni zdolni do podróży;
  - e) Opracować szczegółowe wytyczne dotyczące traktowania jeńców wojennych i przydzielić wystarczające zasoby ludzkie, finansowe i logistyczne, aby zapewnić praktyczną realizację zobowiązań wynikających z Trzeciej Genewy Konwencji;
  - f) Zapewnić szkolenie i jasne instrukcje dla swoich sił zbrojnych w zakresie podstawowych zasad MPH w odniesieniu do traktowania jeńców wojennych;

-
- g) Wspierać programy pomocy medycznej, finansowej i prawnej dla ofiar tortur i złego traktowania oraz ich rodzin, w tym programy rehabilitacji i reintegracji, oraz zapewnić dostosowanie istniejących programów pomocy ofiarom przemocy seksualnej do potrzeb zarówno mężczyzn, jak i kobiety;
  - h) Zaprzestać praktyki wystawiania jeńców na ciekawość opinii publicznej poprzez nagrywanie i publikowanie ich nagrań wideo oraz podjąć działania zapobiegające grabieży mienia jeńców wojennych;
  - i) Zapewnić ścisłe przestrzeganie gwarancji rzetelnego procesu we wszystkich postępowaniach przeciwko jeńcom, w tym sprawiedliwego procesu przed niezależnym i bezstronnym sądem, dostępu do wybranego przez siebie kompetentnego i niezależnego obrońcy, usług tłumacza i możliwości przygotowania obrony;
  - j) Zaprzestać praktyki ścigania jeńców wojennych za zachowanie, które jest w istocie zwykłym udziałem w działaniach wojennych; 131. Do Federacji Rosyjskiej:
  - k) Zapewnić niezależnym obserwatorom, w tym OHCHR, regularny, niezakłócony i poufny dostęp do wszystkich miejsc internowania jeńcy wojenni;
  - l) Przeprowadzić dokładne śledztwo we wszystkich domniemanych przypadkach złego traktowania jeńców wojennych; zająć się poważnymi zarzutami systemowego znęcania się nad więźniami i osobami zatrzymanymi w ramach FSIN;
  - m) Zapewnić, aby wszyscy jeńcy wojenni byli internowani w oficjalnych miejscach internowania, które w pełni odpowiadają wymogom Trzeciej Konwencji Genewskiej oraz były należycie zarejestrowane i rejestrowane, a informacje o nich były przekazywane do krajowego biura informacyjnego utworzonego zgodnie z Trzecią Konwencją Genewską;
  - n) Zapewnienie krewnym jeńców wojennych informacji dotyczących ich bliskich, w tym informacji o miejscu internowania i stanie zdrowia jeńców wojennych oraz możliwości komunikowania się jeńców wojennych ze światem zewnętrznym, zgodnie z wymaganiami Mocarstwa zatrzymującego na mocy III Konwencji Genewskiej Konwencja i IHL;
  - o) Ułatwić przekazanie szczątków zmarłego;
  - p) Podjąć odpowiednie środki w celu zapobieżenia przemocy seksualnej wobec jeńców wojennych, w tym przyjąć politykę zerowej tolerancji i wydać jasne zarządzenia zakazujące wszelkich form przemocy seksualnej;
  - q) Zaprzestania praktyki zmuszania obywateli Ukrainy z okupowanych terenów Ukrainy do służby w siłach zbrojnych Federacji Rosyjskiej;

132. Do Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy:

- r) Zapewnić, aby wszyscy jeńcy wojenni byli przetrzymywani w miejscach internowania, które w pełni spełniają wymogi Trzeciej Konwencji Genewskiej;

133. Do Ministerstwa Obrony Ukrainy:

- s) Wyeliminować praktykę przedłużonego internowania w tranzycie lub nieoficjalnych miejscach internowania; 134. Do społeczności międzynarodowej:
- t) Wezwać strony do poszanowania MPH i MPH oraz współpracować w celu zapewnienia odpowiedzialności i zapobiegania przyszłym naruszeniom;

-
- u) Zapewnić, aby każdy rodzaj pomocy wojskowej lub szkolenia udzielanego siłom zbrojnym którejkolwiek ze stron konfliktu zawierał jasne instrukcje dotyczące podstawowych zasad MPH w odniesieniu do traktowania jeńców wojennych;
  - v) Państwa trzecie muszą realizować swoje własne zobowiązania wynikające z wspólnego artykułu 1 konwencji genewskich, robiąc wszystko, co w ich mocy, aby zapobiegać naruszeniom i położyć im kres;
  - w) Wspierać wysiłki na szczeblu krajowym i międzynarodowym w celu zbadania i ścigania poważnych naruszeń MPH i rażących naruszeń MPH popełnionych wobec jeńców wojennych i osób wyłączonych z walki;
  - x) Dalsze wnioskowanie o dostęp niezależnych obserwatorów do jeńców znajdujących się w rękach Federacji Rosyjskiej.

